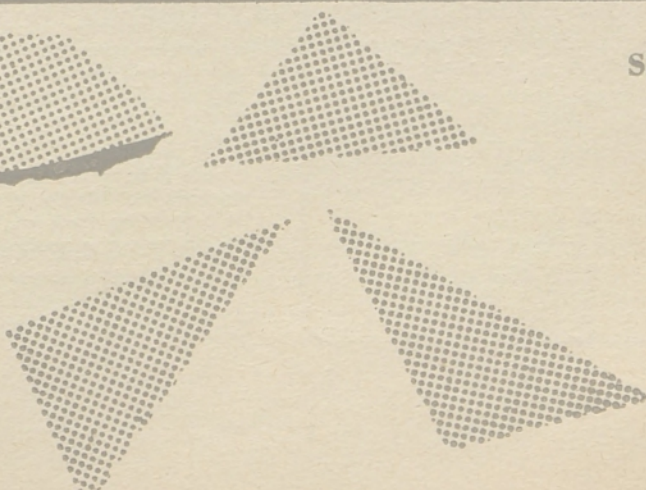
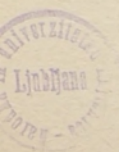

MLADIKA

LETO I. - ŠTEV. 7

SEPTEMBER

MLADIKA

1957

7

IZHAJA VSAKO PRVO NEDELJO V MESECU

Uredila

Jože PETERLIN in Dušan JAKOMIN

VSEBINA

Dr. Maks Šah: Ne bodimo avtomati	97
Zora Piščanc: Premagana	98
Slavko: Pesem kraških borov	99
J. Peterlin: Poslednje pesmi Zdravka Ocvirka	100
Bršljanski: Poetu Zdravku zbogom in nasvidenje	100
Zdravko Ocvirk: Nocoj bom šel domov; Večer; Dež; Na vseh cestah	101
Pavel Fonda: Skavtska zaobljuba	101
Marij Maver: Starka iz Istre	102
Franc Jeza: Moč ljubezni	103
Književnost in umetnost:	
»Umana« o Slovincih	103
Literarne vaje	103
Gledališče:	
V. Beličič: Igra »Deseti brat«	104
Glasba:	
D. Jakomin: Jesenski koncerti	106
Radio:	
S. B.: Na Koroškem in pri nas	107
Lojze Škerl: Misijon	108
Felicita Vodopivec: Otrok riše	108
Ivan Theuerschuh: Kdo je kriv, če vzgoja ne uspeva?	108
Sodobno dekle	109
Razgledi:	
Prinesli so sonce	110
M. Javornik: Na Švedskem	111
Film:	
Miranda Zafred: Filmske zvezde	112
Beneški filmski festival	112
Oliver Hardy	112

Uredništvo: Trst, Via Trento 2
Gorica, Riva Piazzutta 18

Uprava: Trst, Chiadino in Monte
1109, tel. 90-315 (Aldo Stefančič)

Registrirana na sodišču v Trstu št. 193
Odgovorni urednik: Dušan Jakomin

Tiskala tiskarna »Graphis«, Trst, ulica
Sv. Frančiška 20 — Telefon 29-477

Pisma

MLADIKI

SLIKE NA STEKLO

Zadnjič, ko sem nekaj stikal na podstrešju, sem našel več slik na steklo. Mislim jih že vreči med staro šaro, pa mi je stara mati rekla, da niso brez vrednosti in naj jih rajši shranim. Po njenem so to celo umetnine. Meni se sicer ne zdi kaj posebnega, vendar Vas prosim, gospod urednik, za pojasnilo, ali je v njih res kaj vrednosti ali jih lahko mirno vržem na smetišče.

M. iz Zgonika

Podobe na steklo niso sicer naša slovenska posebnost kot so na primer slike na panjskih končnicah, a kažejo kljub temu umetniško delavnost našega človeka, saj jih je izdelala roka preprostega umetnika, zato so delček naše narodne duše. Bizantinci so bili brez dvoma prvi prenašalci te umetnostne obrti z Orienta in so jo najprej posredovali svojim bližnjim sosedom. V srednjo Evropo pa so jo prinesli ali iz Bizanca ali naravnost z Vzhoda beneški trgovci. Ta druga mladika je pognala zelo močne korenine v Alpskem ozemlju, nemškem, kakor slovenskem, tako da je zrastle tu novo žarišče te ljudske umetnosti za vso Evropo: podobe na steklo so se udomačile na Bavarskem, Tirolskem, v Šleziji, na Češkem. Bizantinci so prenesli to umetnost v Bolgarijo, k Romunom in Ukrajincem. Od tu se je širila tudi k vsem severnim Slovanom.

Za one čase je morala biti taka slika res nekaj posebnega, učinkovitega. Na gledalca je vplivala s svojo versko motiviko in domačo ornamentiko in tudi s svojo lesketajočo pestrostjo živih barv. Prav zaradi te svoje vabljive živobarvnosti so se mogle te slike tako hitro udomačiti v sleherni slovenski hiši.

Na Slovenskem so v polpretekli dobi slike še dosti pobirali in zbirali. Mladim gospodarjem so se namreč zazdele preveč staroverske, poceni so jih prodali ali pa spravili na podstrešje. Če tedaj še kje naletite na te stare ljudske umetnine, jih ohranite, če drugega ne, za muzej. Kajti paziti in varčevati moramo z našim narodnim blagom, zelo paziti in ohranjati našo narodno in kulturno tradicijo, ki nam bo vedno lahko trden dokaz, da smo zmožni samostojnega kulturnega življenja v družini evropskih narodov.

Vaše slike pa bi moral pogledati kak strokovnjak. Možno je, da predstavljajo resnično vrednost. Na noben način jih ne vrzite proč.

DELJENA LJUBEZEN

Obračam se na Vas v precej delikatni zadevi. Z možem sva dolgo vrsto let zaman pričakovala otroka in ko sva nad blagoslovljenostjo najinega zakona že obupala, sva se odločila, da posinoviva tuje dete. Vzljubila sva ga. Po dveh letih pa sem nenadoma s tretjo srečo opazila, da bom mati. Pred petimi meseci se nama je rodil krepak deček. Lahko si predstavljate nepopisno srečo. Toda tej sreči se je pridružila tudi grenka kaplja. Opazila sem namreč, da posveča mojemu sinčetu pravemu sinčetu precej več pozornosti in ljubezni kot pa posinovljenčku, dasi ima tudi tega zelo rad. Bojim se, dasi so moji pomisleki morda preveč pesimistični, da bi zlasti v poznejših letih lahko nastal mučen položaj, če bi eden izmed otrok opazil, da je drugi bolj ljubljen. Kaj naj storim, da kaj takega preprečim, dokler je še čas?

E. K.

Ženska je tako iznajdljiva, je tak dober diplomat in mati še prav posebej. Ker čutite Vi, gospa, nevarnost in skrb, da bi bil posinovljenec zapostavljen, boste gotovo našli tisoč načinov, da boste uravnavali življenje doma tako, da ne bo med otrokoma razlike. Sprožili boste to vprašanje tudi pred možem takrat, ko bo najbolj primeren trenutek. Če boste kdaj videli rahlo prizadetost, boste v svoji dobroti in ljubezni malo navrgli drugemu otroku. Saj se včasih celo zgodi, da je v družini hčerka deležna večje ljubezni kot sinko, ali pa obratno. In kakor tam starši pazijo, da dele svojo ljubezen vsem otrokom enako, tako boste tudi Vi skupno z možem to storili, o tem sem prepričan. Zato ne skrbite preveč in prezgodaj — morda po nepotrebnem.

PSICEK

Sama sem. Nisem poročena, svojci so mi umrli in nimam prave družbe. Moje edino veselje je psiček. Ta me spremlja povsod, spi v moji sobi in je nadvse razumna živalica. Včasih res da malo zalaja in morda kje kaj pomaže, toda tega to moje bitjice ni krivo. Sosedpa pa in hišnica kot da sta se zarotili proti njemu. Če le najdeta priliko, to ubogo živalico podita, brcata in jo preganjata. Če se revček oglasi, se jezita, da ne bosta poslušali lajanja itd. Kaj naj naredim, da bosta bolj ljubeznivi in da me tudi drugi ljudje ne bodo gledali postrani, če pridem v trgovino ali kavarno z njim? Sem sama in mi je psiček edina uteha.

(Nadaljevanje na 3. strani platnic)

Vsaka številka Mladike stane 60 lir, po pošti 80 lir. Celoletna naročnina (10 števil) 600 (800) lir. Naročnina za ves letnik v Ameriki stane 2½ dolarja

Ne
bodimo
automati

Sodobni napredek s svojimi vsestranskimi izpopolnitvami, iznajdbami in prilagoditvami polagoma uničuje ustaljene oblike družabnosti in duhovnih dobrin. Tradicionalne oblike družabnega udejstvovanja izpodrivajo: kino, radio, televizija, tisk, gramofonske plošče in celo šport.

Ta globoka preusmeritev je tako polenila modernega človeka, da je ubila v njem vsako prožnost, voljo in zagon v družabnem življenju. Človek postaja samo še pasivni opazovalec. Iz nekdanje aktivnosti je padel v popolno pasivnost, postal je zgolj opazovalec in nemi koristnik. Z drugimi besedami bi rekli takole: današnji človek ne goji več glasbe, temveč se omejuje le na nje poslušanje; sam se ne udejstvuje več v športu, temveč raje plača in uživa športno igro poklicnih in plačanih športnikov; današnji človek ne fantazira več sam, temveč gre v kino in tam nemo prisostvuje že pripravljenim sanjarijam. Sodobni človek manj bere in se raje predaja ilustracijam. Vse to krati ustvarjalnega duha in pospešuje v človeku duhovno in družabno lenobo, ga odtuja od njegovega sveta in ga trga iz okolja, v katerem živi.

Izročila imajo v človekovi vzgoji prav to nalogo, da ga uvajajo v tradicionalne oblike zabave in duhovnega udejstvovanja. To pomeni, da mora biti človek - posameznik sam delaven, da se mora sam kot tak udejstvovati v vseh panogah umetnosti, to je v izražanju lepote: pisanju, dramatiki, glasbi, petju, športu itd. To pomeni, da mora človek sam dati nekaj od sebe. Res je, da ni vsakdo na vseh področjih sposoben. Toda udejstvuj se na tistem področju, kjer se čutiš trdnega, kjer nekaj zmoreš. Človek mora biti torej delaven, ne pa upokojenec. Če pa hočemo samo uživati, smo podobni dojenčkom, ki uživajo že pripravljeno hrano. Postajamo avtomati, ki nam dajejo za kovanec kos čokolade, ali pa nam zaigrajo izbrano gramofonsko ploščo in dajo vrček piva. Vse to pa ostaja na ravni vrednostni lestvici, če o vrednotah sploh še moremo govoriti.

Vrnimo se spet v naravo, zaživimo življenje sredi prelepega stvarstva, med rožami in trtami, v soncu in čistem zraku! Vrnil se nam bo nasmeh na lice in srce bo znova pelo pesem lepote in mladosti.

Dr. MAKS SAH

Ko se je pojavil na obrežju so ga vsi z začudenjem sprejeli. »Kakšna predrznost!« je šlo Majdi skozi možgane in še pogleda mu ni privoščila. Edi in Igor sta ga ošinila od nog do glave in se zaničljivo namrdnala.

Joško ni spadal v njih družbo. To mu je Majda že neštetokrat dala razumeti. On pa si ni bil na jasnem zakaj. Vsako poletje se je to ponavljalo. V zimskih nedeljskih popoldnevih, ko so prekrizarili vso gmajno nad vasjo, o takrat ji je bil izmed vseh najdražji. Tekala sta in se smejala, mrzla burja jima je rezala razgreta lica in šele prve zvezde sta ju prignala domov.

Tu pa je bilo vse drugače. Edi in Igor sta bila iz bogatih družin, uglajenega vedenja in gosposko oblečena. Letos se jima je pridružil še Igorjev bratranec Samo iz Ljubljane, ki je znal tako lepo govoriti, da se je zdela Majdi vsaka njegova beseda kot pesem. Majdo je bilo sram pred njimi Joškovega preprostega vedenja, domačih, pristno barkovljanskih izrazov, revne, čeravno skrbno zakrpane obleke. Prijalo ji je, da so ji vsi trije dvorili. Zimski nedeljski popoldnevi so bili tako daleč in kraška gmajna tudi...

»Kaj laziš za nami, saj je obrežje dovolj veliko,« ga je nahrulil Edi in se mu izzivalno približal.

»Da, prav zato, preveliko je za tistega, ki je sam. Pusti me, Edi, saj sva si vendar sošolca... in z Majdo tudi.«

Majda ga še vedno ni pogledala. Svoji svetli kiti je tlačila v gumijasto čepico, a vedno sta ji spet uhajali in ji preko obraza padali na ramena. Njeno zdravo, zagorelo polt je oblivala rdečica nejevolje. Sram jo je bilo predvsem zaradi Sama. On pa je gledal in ni mogel razumeti te razprtije.

»Če ste sošolci, potem vendar ni vzroka, da bi se pisano gledali...« je rekel z začudenjem.

»Že, že,« je Igor zaničljivo zamahnil z roko, »a navadno se z njim ne družimo. Tam izpod zadnje bajte v hribu je doma.«

Iz Joškovih oči so švigale strele. Zagnal bi se v oba, v Igorja in Edija, da ga ni Majda ustavila.

»Kdor ima kaj poguma naj gre za menoj. Stavimo sladolej za petdeset lir za tistega, ki bo najdlje plaval.«

In že se je z vrha skale prožno pognala v morje. Dekleta ji niso sledila. Vedela so, da bi bilo nesmiselno kosati se z Majdo. Edi, Igor in Samo pa so bili takoj za njo. Joško se je obotavljal. Majdina brezbriznost ga je najbolj grizla.

Tako je torej z njo... zato me ne mara, je jezno švigal njegov pogled od enega do drugega. Počasi se je slekel. Ne, nalašč bo ostal. Pokaže jim, hincem, da ima tudi on pravico do tega koščka obrežja kakor vsi drugi.

Mrzla voda je ohladila njegovo jezo. Edi se je že vračal. Seveda, se je domislil Joško, alge so ga prestrašile. Nihče bi ga ne spravil preko njih. Navihana Majda je to dobro vedela. Edi se je v velikem ovinku ognil Jošku. Bolje tako — strahopetec.

Kmalu mu je sledil še Igor. Že od daleč mu je zaklical:

»Joško, pohiti, ušla ti bo v Gradež!«

Joško pa mu ni odgovoril. Mirno je rezal morsko gladino, kakor da se mu nikamor ne mudi. Zadnje ga je srečal Sama. Prijazno se mu je nasmehnil.

»Nisem vajen morja, preveč me utruja. Srečno!«

»Srečno!« mu je vrnil Joško in počasi nadaljeval pot za Majdo.

Majda je z nejevoljo opazila, da ji sledi samo še Joško. Vedela je, da je izboren plavač in da mu ne bo kos. A danes je ne sme premagati, za nobeno ceno ne. Pokaže jim vsem, onim trem na obrežju in temu predrznežu, ki lazi za njo...

»Majda! vrni se, utrudila se boš in poti nazaj ne boš zmogla!« Joškov glas je bil prav blizu nje. Ona pa je preslišala dobrohotnost v njegovih besedah.

»Le vrni se le, če se bojiš!« mu je zaničljivo vrnila in še z večjim pogumom rezala morsko gladino.

»Še kesala se boš. Majda, tvoja trma je danes močnejša od tvojih moči.«

»Le zase skrbi! Že vem koliko zmorem.«

Enakomerno rezanje vode se je vedno bolj oddaljevalo. Joško se vrača. Končno sama! Obšel jo je občutek neizmerne sreče in zmagoslavja. Obrnila se je na hrbet, tedaj je nehote presenečeno vzkliknila. Morska gladina se je spremenila v rahlo zaokroženost. Na obrežju je komaj razločila neznatne pikice, vse je bilo tako daleč, daleč... In ona sama sredi te brezmejne morske gladine. Nad njo jasnina neba, vse okrog pa samo morje, morje, njegov rezki vonj in rahlo šumenje.

V polkrogu se vije pred njo tržaški zaliv vse od istrske obale do miramarskega gradu. Bele barkovljanske hišice blešče v jutranjem soncu. Zadnja tam pod strmimi skalami je Joškova... Pa kaj ji to mar? In vendar...

Pred hišo cvetejo najlepše rože, nikjer jih ni še videla lepših. Kolikokrat jih je občudovala, ko je v nedeljskih poletnih jutrih smuknila od doma do Joškove hiše...

...Dvorišče je skrbno pometeno, delavnica Joškovega očeta zaprta. Sončni žarki se igrajo po komaj ozelenelem latniku in mečejo svetle pramene preko dvorišča. Nageljni opojno diše. Najbolj so ji všeč tisti svetlo rumeni z rdečimi madeži. Joško to dobro ve in ko ga mama ne vidi ji utrga najlepšega in ji ga nerodno potisne v roko. Njegov zametni pogled jo toplo boža, prav kakor sveži veter, ki prihaja iz šumečih borov za hišo...

Majdina roka je zadela ob nekaj trdega, glava se ji zaplete v mrežasto tkivo... Sunkoma se obrne. Gumijasta čepica visi na vrvi, ki jo zaznamuje le košček plutovine. Noga se ji je ujela, sama ne ve kam... Nenadoma ji smrtna groza stisne srce. Moj Bog, mreže! Potegne z vso močjo, da se vsa koleščka plutovine daleč naokrog zamajejo. Iz daljave prihaja do nje jezen glas:

»Ej, dekle, ali ne vidiš, da so tu mreže razpete?«

Tam daleč zapazi Majda ribiški čoln in v njem moža, ki obupno krili z rokami. Vsa zmedena je,

a občutek je močnejši kot vsa nevarnost, močnejši od smrti. Potegne z vso močjo, prsti na desni nogi jo zaskelijo, morska voda gloje v živo.

Le od tod, le od tod. Mreže! Strah ji hromi roki, a ona se mora rešiti...

»Sveti angel varuh moj...«

Iz velike daljave prihaja do nje vpitje razjarjenega ribiča. Raztrgala mu je mreže, pokvarila ves lov.

»...bodi vedno ti z menoj...«

Kako ji bije srce, in vse okrog nje je tako mirno, tako pokojno, kakor da bi se nič ne zgodilo...

»...stoj mi noč in dan na strani...«

Ah, kako daleč je obrežje... in hišica v hribu.

»...vsega hudega me brani...«

Vlak drvi preko obokanega mostu, že je pred njo in se z glasnim puhanjem izgublja proti miramarški postaji...

»...prav pristrčno prosim te...«

Moči jo vedno bolj zapuščajo. Občutek ima kot da plava v začaranem krogu... Kaj, ko bi se zapletla v mreže? Že sama misel je tako strašna, da ji smrtna groza spreletava telo... Svet okrog nje je tako lep, tako svež. Še nikdar se ji ni prikazal v tako čudoviti lepoti kot to jutro...

»...varuj me in vodi me...«

Tak se prikaže tistim, ki so na smrt obsojeni... O, Bog, samo ne umreti, samo ne umreti... Medle postave na obrežju postajajo jasnejše... Edi, Igor in Samo sedijo na pločniku in bržkone igrajo. Na kamniti plošči z ogljem začrtan kvadrat in oni, zatopljeni v igro, prestavljajo kamenčke... Dekleta se pade po obrežju... Nihče se zanjo ne zmeni. Prav ji je, prevzetnici... O, Bog, kako trepeta po vsem telesu, roke so ji trde in težke, kot svinčene... Kako, da je ne opazijo? Brezskrbno se igrajo in ona se bori s smrtjo...

Sedaj opazi tudi Joška, na bližnji skali leži in se ne zmeni za ostale... Užaljen je...

»Joško...!«

Prešibak je njen krik, komaj, da ga je še sama slišala... V ušesih ji šumi... lasje ji skuštrani in mokri padajo preko obraza, a ona nima moči,

da bi dvignila roko in si jih popravila... Saj je že blizu obrežja. Komaj streljaj, in vendar bo utonila, če ji ne pomagajo... Joško se je dvignil. Opazuje jo...

»Joško...!«

Klic je požrla voda... Čuti, kako se potaplja, kako ji glava klone in je ne more več dvigniti. Vse telo je kot svinčeno... S poslednjimi močmi zakrili z rokami... Krik zamre v grgranju vode, ki ji sili v usta...

Moj Bog! ali je res? Nekdo plava proti njej... sliši pljuskanje vode, ki jo režejo hitri zamahi... Joško...

»Oprimi se me okrog vratu...!« če bi ji ponudili rezilo bi se ga oprijela... Joško molči, nič ji ne očita. Z gotovimi zamahi reže vodo in ona sloni na njegovih rami, skrušena in ponižana. Zobje ji šklepetajo in vse telo je en sam drget.

Glej, Majda, kaj je ostalo od tvojega ponosa... Čuti, da bi ji moral kaj takega reči, a on molči in skuša z nogo doseči trdna tla. Potem prime Majdo okrog pasu in ji pomaga iz vode. Ona je poslušna, nič se ne brani, neogljena kot otrok stopa poleg njega.

Še vedno drgeta. Dekleta so jo ovila z brisačami in jo prestrašeno gledajo. Tudi fantje so okrog nje in ne morejo razumeti, kaj se je zgodilo. Strmijo v njen posineli obraz, v široko razprte oči, v katerih trepeta komaj prestana groza.

»Majda, kaj se je zgodilo?« Klara je zapazila kri na njeni nogi. Edi, ki je bil pogumen le takrat, ko je bila nevarnost daleč od njega, se je prvi zasmel.

»Riba „kanica“ jo je povohala...«

»A se je tudi premislila, saj bi gotovo poginila, če bi tako trmo požrla.«

Takrat ni Jošku nihče ugovarjal. Prezir se je umaknil tihemu, čeravno še zavistnemu občudovanju.

Sproščeni smeh zagostoli po obrežju. Dekleta so ga prva zagnala. Še Majda se skuša nasmehniti, a se ji ne posreči. Tako ji je, kakor da stoji ob sramotnem stebru in se ji vse posmehuje. Ponosna Majda skrije obraz v dlani in glasno zahlipa. Premagana je.

»Pustite jo, naj se razjoče!« ukazuje Joško in nihče mu ne ugovarja. Tesni krog okoli Majde se razklene. Ostala je sama.

Strašno jo je sram, strašno se čuti ponižano. Solze ji kar vrejo iz oči, srce pa ji stiska doslej nepoznana bolečina. Z mržnjo in odporom misli sedaj na vse tri, na Edija, Igorja in Sama.

»Majda, jaz grem, sedaj me tako ne potrebuješ več!«

Pred njo stoji Joško in jo gleda z dobrimi, žametno-rjavimi očmi. Majda čuti, da bi mu morala nekaj reči, prositi ga odpuščanja, še preden bi mu izrekla besedo zahvale, a ne more. V grlu jo duši, samo gleda ga in se mu trudno nasmehne.

»Joško!«

»Pa ne pozabiti priti zvečer na Belo cesto. Sladoleđ ti dolgujemo!«

Skozi meglo solz gleda za njim. Visokozravnan in z odločnimi koraki odhaja preko obrežja, prav kakor zmagovalec.

Pesem kraških borov

SLAVKO

*Nocoj pojo mi bujni bori,
junaki kraških tal,
ko tisočeri zbori
svojo pesem.*

*Pojo o zemlji kraški,
o njenih njivah, vinogradih
o vrtovih in nasadih,
o preteklosti junaški.*

*Pojo o njeni težki boli,
o njenih grenkih solzah...
Medtem vse naokoli
brnijo mrtvi stroji v noč.*

POSLEDNJE PESMI *Zdravka Ocvirka*

26. avgusta je nenadoma presekalo zrak sporočilo, da je umrl Zdravko Ocvirk. Še pred nekaj dnevi mi je dal svoj zadnji prispevek za »Mladiko«, ki ji je obljubil že ob prvi številki stalno sodelovanje. Vse njegove pesmi so otožne in žalostne, a zadnje so še prav posebno. Kot bi v njih izražal slutnjo bližajoče se smrti.

Ko sta bili v pripravi zadnji dve številki revije, je Zdravko Ocvirk nestrpno iskal novo stanovanje. Zelel je najti prostor neke v zatišju; vsako jutro je tekal pred začetkom službe iz nadstropja v nadstropje; iskal je mirno sobo, ki bi mu vsaj približno nadomestila topli dom.

Tedaj so počivale njegove pesmi v kovčku in je Mladika izšla brez Ocvirkovih prispevkov.

Potem je našel mirno zatočišče, odprl je kovček in prinesel mi je štiri pesmi — svoj poslednji prispevek.

S tihim spominom prebiram hrepenenje in bolečino, nemir in uteho zadnjih utripov njegovega srca, ki je pelo in trepetalo, upalo in se balo ter končno obstalo. Prebiram pesem in čutim sozvočje njegovih napisanih in izgovorjenih besed: pred menoj dobiva obrise njegova človeška podoba, ki se je že stisnila v ozek poslednji domek v največjo spokojnost.

Nebogljjen otrok časa je bil. Nemirno je iskal poti in kruha od Krmina, kjer se je pred 49 leti rodil, do Gorice, se uvrstil v karavane vojnih beguncev v prvi svetovni vojni, iskal zavetja v Avstriji do Dunaja, se vračal po Štajerski do bele Ljubljane in spet hitel po zadnji vojni v rojstno krajino — na Goriško in Trst. Zdaj je nastopil mrtev svojo poslednjo pot spet v središče in srce kulture svojega naroda, ki ga je ljubil in mu bil ves zvest. Skromen, nikdar razkošja željan, je iskal le tih prostor pod svetlim soncem, majhen prostor kot je majhen ves obseg slovenske zemlje. Umikal se je v zatišje, čeprav je bil doma sredi vseh cest. Rad je hodil mimo miselnih spopadov, za nje se ni menil, hotel je biti le svoboden. Rajši je imel svobodno življenje in svobodno pesem kot udobni naslanjač in bogatejše naloženo mizo. V tej skromnosti je umrl.

Njegova pesem se v bistvu ni spremenila od tistih prvih verzov pred več kot dvajsetimi leti. Ostala je melodija vetra, sonca in dežja, cvetoče pomladi in orumenelih jesenskih listov. V Ocvirkovih verzih se preliva njegov intimni odnos do narave in do vseh dobrih ljudi. Vedno je nezaupljiv in najbolj srečen takrat, ko se umika v samoto. Ostal je mlad vse življenje in tej mladosti poje pesem, kot ji poje že nje-

gova prva zbirka »Daritev mladosti«. Svoj najintimnejši odnos ohranja do svoje matere od tedaj, ko ji je pel svoje prve pesmi in jih izdal v zbirki »Mamica povej...« do poslednjih ur življenja, ko ji govori in toži sicer že kot odrasel in razočaran človek, a še vedno kot enako vdan otrok. Ista pesem, ista motiva, ista tožba in hrepenenje, le oblikovno je zadnja Ocvirkova pesem mnogo bolj dovršena, miselno jasnejša in bolj poglobljena.

Ne vem, kdaj je napisal pesmi, ki jih je dal nazadnje. Navadno je izročil po eno; nemirno je vrtel liste v roki in stopal z ene noge na drugo. Zdelo se ti je kot da je vsaka pesem njegova skrivnost in jo nerad objavi. Nazadnje se je odločil in dal: a za vsako številko po eno. Enkrat mi je dal dve. Ko sem

Poetu Zdravku zbogom in nasvidenje

BRŠLJANSKI

*Tišino je vzljubila tvoja pesem,
odmaknila se od varljivega sveta,
mlad vedno — vedel nisi, kaj je jesen —
v bližino hrepenel Boga. —*

*Kje bova recitirala zdaj poezije,
prijatelj Zdravko, kje daritve so mladosti?
Tam daleč, kjer ne nehajo radosti,
kjer so Sohote večne harmonije...*

*Odšel si v dvore Gospe Svete,
kjer vrtnice cveto do zime;
tam večnih so Sohot vrtovi,
vstajenje od smrti tenkljajo zvonovi.*

Pozdravi sinjerožnate krilatce, moje pobratime!

ga videl zadnjič je imel že pripravljene štiri pesmi, ki jih objavljamo. Izbral je štiri in izbral prav te!

Morda se je nemir dotipal v njegovo sobo. Morda je pazil strto življenje rože na vrtu, kakor poje v eni prejšnjih pesmi. Morda je tisti trenutek zasluhtil korake bližajoče se smrti...

Utihnile so strune na harfi Zdravka Ocvirka in našel je mir, ki ga je vse življenje iskal. »Mladika« prižiga ob smrti dragega sotrudnika drobno lučko spomina tiho, da bi ne dramila njegovih večnih sanj.

JOZE PETERLIN

Nocoj bom šel domov

*Nocoj bom šel domov
čez most globoke nade,
čez gmajne in ograde,
se vrnil pod domači krov.*

*Razgrebel bom z dlanmi
še neomrznjeni pepel,
domačo pesem bom zapel
v molčanje dolgih, dolgih dni.*

Večer

*V moji sobi je nocoj tako žalostno prazno,
kot da sem ostal čisto sam na svetu.
Od okna do vrat in počez je po pet korakov,
jaz pa vem, da te praznine ne bom nikdar prehodil.*

*Pod oknom slišim smeh in vesele korake,
polno ljubezni in hrepenenja je tam zunaj,
vsa lepota življenja se zliva v harmonijo,
jaz pa bi najraje jokal in ne počakal več jutra.*

*Dež, dež...
na mesto skozi večer,
skozi večer kot nemir
polzi, boli.*

*Zdaj tu, zdaj tam,
korak težak, korak grenak,
skozi dež, skozi mrak...
odkod in kam?*

*In hiše, hiše...
in v oknih luč kot opomin?
In v oknih luč kot blag spomin?
In bolečina gleda tiho, tiše...*

*Dež, dež.
Po cesti, po strehah vsenaokrog
in skozi moje telo in skozi žile in kri
polzi, boli...*

Na vseh cestah

*Na vseh cestah sem doma,
kjer vetrovi se igrajo
in naj luč je, naj tema,
mi skrivnosti šepetajo.*

*V sebi čutim vročo kri
in nemir, ki se ne utruidi,
o, jaz vem, da bom vse dni
dete, ki se vsemu čudi.*

SKAVTSKA ZAOBLJUBA

PAVEL FONDA

Za vsakega skavta je obljuba najvažnejši korak v skavtskem življenju. Potem ko se je odločil, da bo vse življenje stremel za skavtskimi ideali, ko je po več ali manj dolgi poskusni dobi pokazal svojo dobro voljo, si prostovoljno podredi skavtskim zakonom in obveže pred svojimi predstojniki, tovariši, starši in predvsem: pri svoji časti.

»To obljubo je zelo težko držati«, pravi Baden Powell, »a je tudi zelo resna in noben fant ne more biti dober skavt, če se na vso moč ne potruji, da bi jo držal. Vse obljube so pomembne in jih moramo izpolniti, posebno kadar kaj obljubimo pri svoji časti. Razumete torej, da vam skavtizem ne nudi samo zabave, ampak od vas tudi marsikaj terja. A vseeno zaupam v vas, da se boste potrudili, da boste držali svojo skavtsko obljubo.« (+)

Marsikdo je prepričan, da je zaobljuba neumestna in pretežka za mladega fanta, ko vendar vemo, da jo bo prej ali slej prekršil. Toda to ne drži. Lahko trdimo, da je ta bojazen neosnovana. Vedeti je treba, da skavtska obljuba ni prisega, ampak obljuba. In če skavt obljubi pri svoji časti, »da se bo na vso moč trudil«, pomeni, da je vsebina v toliko olajšana, da če obljubo kdaj prekrši se ne počuti tako krivega, da bi to slabo vplivalo na njegovo duševnost. Niti se smemo misliti, da to zmanjša važnost časti, ker se mu ta rodi prav iz tega, da se prostovoljno obveže. Jasno je to-

rej, da je zelo važno, da fant dobro razume pomen časti. Z druge strani pa ne smemo misliti, da je njen pomen preveč zapleten. V resnici mislim, da je to najboljše izrazil Baden Powell, ko je zahteval naj novinec odgovori na zaobljubni svečanosti na naslednje vprašanje: »Veš kaj je tvoja čast?« »Da, moja čast zahteva, da moram biti pošten in resnicoljuben človek.« Vsak fant, naj bo še tako mlad, lahko to razume in njegova naravna želja po samostojnosti in svobodi najde tu posebno prikladen način, da se razvija. Sicer pa je dovolj prisostvovati obljubni slovesnosti, da se pripravimo, kako važnost polaga fant na obljubo, ki jo izreka.

Zaobljubna slovesnost je takale: Skavtje se postavijo po vodih v kvadratu, v čigar sredini so starešina, načelnik in duhovni vodja. Na stojalu so klobuki in rute novincev, ki bodo položili obljubo.

Duhovni vodja blagoslovi rute in klobuke, nakar ima starešina kratek govor. Nato privede vodnik svojega novince pred starešino.

Starešina: »Brat vodnik, poznaš tega fanta?«

Vodnik: »Poznam ga.«

Starešina: »Je vreden, da vstopi v našo organizacijo?«

Vodnik: »V kolikor ga poznam, je.«

Starešina (novincu): »Veš kaj zahteva tvoja čast?«

Novinec: »Da, moja čast zahteva, da moram biti pošten in resnicoljuben človek.«

Starešina: »Poznaš skavtske zakone?«

Novinec: »Poznam jih.«

Starešina: »Si pripravljen po njih živeti?«

Novinec: »Sem.«

Starešina: »Tedad obljubi.«

Sergij Moženič: Kapucinski samostan (linorez)

Novinec položi roko na zastavo organizacije in obljubi: »Obljujlam pri svoji časti, da se bom z božjo pomočjo na vso moč trudil,

— da bom izpopolnjeval svojo dolžnost do Boga in domovine;

— da bom pomagal svojemu bližnjemu;

— da bom živel po skavtskih zakonih.«

Starešina: »Brat, postal si član naše velike skavtske organizacije. Čestitam.«

Nato mu dene starešina klobuk na glavo in ruto okoli vratu.

Starešina: »Bodi pripravljen!«

Novinec: »Vedno pripravljen« in se obrne k ostalim skavtom:

»Bodite pripravljeni!«

Skavtje: »Vedno pripravljeni.«

Novinec gre z vodnikom zopet na svoje mesto, nakar drugi vodnik pelje svojega novinca k starešini in svečanost se ponovi. Navadno so obljube na kaki jasi sredi gozda in sledi sv. maši na odprtem. Istega dne dobi novinec tudi izkaznico.

Od zdaj naprej se začne za novinca pravo skavtsko življenje. Ni več novinec, ampak postane skavt, eden izmed tistih osmih milijonov članov.

Starka iz Istre

MARIJ MAVER

Bilo je soparno in vroče poletje. Sedel sem v prijetno hladni kuhinji za zaprtimi polkni.

Zunaj je nekdo spregovoril in pes za hišo je zalajal. Zaprl sem radio in radoveden stopil na prag. Stara, majhna in grda ženska je prosila vbo-gajme. Vsa je bila oblečena v črno in govorila je čudno mešanico slovenskega, hrvaškega in italijan-skega jezika. Morda mi je bila prav zato zoprna.

»Ste iz Istre?« jo je vprašala mati.

Glasno in hrešče je odgovorila, da je sicer iz Istre, a kakor v opravičilo je takoj dodala, da živi v Trstu že dvaintrideset let. Prepričan sem bil, da laže in sem jo zato še bolj zasovražil. Ko bi živela dvaintrideset let v Trstu, sem si mislil, ne bi hodi-la vsa oblečena v črno, s črno ruto in v črnih co-patah; pa tudi govorila ne bi več tako zmešano. Po njenem rdečem in znojnem obrazu so bili na-lepljeni umazani beli lasje in vlažne rdeče oči so se bleščale kakor dve kapljici na soncu. Velike tor-be, ki ji je visela na desnem laktu, ni odložila in debeli plavi roki je imela sklenjeni skoraj kakor pri molitvi.

»Sina imam. Šestindvajset let mu je in je brez-poseln. Mož pa je že deset mesecev bolan.«

Mati ji je dala nekaj drobiža.

»Bog lonej!« je rekla, a ni odšla. Govorila je še dalje. Zdelo se mi je, da hoče podaljšati obisk in da bi rada več. Naveličal sem se jo poslušati, zato ne vem, kaj je pravila materi, toda slišal sem, ko jo je vprašala:

»Imate hčer, gospa, kajne?«

Jezilo me je, da si upa tako drzno spraševati. Pogledal sem ji v ogoreli obraz; njena velika usta so bila skoraj brezzoba, nos pa širok kakor za-morski.

»Da, pa kako to veste?«

Ni odgovorila. Preslišala je vprašanje, kot da ni v zvezi s tem, kar ima ona povedati, in je na-daljevala: »Moja je bila dve leti v Nemčiji, v kon-centracijskem taborišču. Vrnila se je 45. leta, ko je nismo več pričakovali. Nato je delala nekaj časa pri zaveznikih, a nekega dne mi je rekla: ‚Mama, ne počutim se dobro!‘ Potem je šla k zdravniku. — Imela je luknje na obeh!«

Tresla se ji je beseda, po licih so ji pripolzele solze. Potem je v presledkih, tiše, skoraj splašeno prosila: »Bogve, če imate kaj perila za bolno hčer, kaj starega... Saj razumete, deset let in brez ka-kršneko podpore!«

Tedaj sem razumel, zakaj ni mogla od hiše. V zadregi je stala na dvorišču, zdelo se mi je še manj-ša kot prej, z begajočimi očmi.

Sram me je bilo, da sem bil tako malo dober do nje. In sram za vse, ki brezskrbno živijo v izo-bilju, pa vendar tožijo.

Moj greh je rastel kakor ogromen val, da sem prestrašen zbežal v hišo. Ničesar nisem storil za-njō... in ko je odhajala, je njen hreščeči glas na-polnil temno, hladno kuhinjo.

Moč ljubezni

1

Povest iz časa naselitve Slovencev

FRANC JEZA

S to številko začnemo objavljati povest Franca Jeze »Moč ljubezni«, zajeto iz časa naselitve Slovencev v sedanji domovini. Povest prikazuje, kako so prišli Slovenci v stik s krščansko kulturo, ki je cvetela na tleh današnje Slovenije že pred njihovim prihodom in katere nosilci so bili že skoro poromanjeni ilirsko - keltski Noričani. Ti niso vsi pobegnili pred slovenskim ljudstvom, ki je vdrlo z vzhoda. Mnogi so ostali in se spojili po prvi sovražnosti s Slovenci v slovenski narod, kakor je danes. Slovenci so prevzeli od njih vero, imena rek in mest in mnogo običajev, Noričani pa od Slovencev jezik in ime.

Že odkar je skopnel sneg, je potovalo slovensko krdelo po stari rimski cesti, ki je peljala iz nižinske Panonije proti Italiji. Med ploščami, s katerimi je bila tlakovana, je poganjala sočna zelena trava, da je bilo živino težko spraviti naprej. Dolgorogi umazano sivi voli in krave, ki so vlekli nizke, pokrite vozove, so vsak hip pomulili šop trave in vozniki so jih tolkli s palicami, na katere so se opirali hodeč ob vozovih, ali s tankimi jermeni na dolgih bičevnikih. Njihovi zategli kriki, s katerimi so priganjali živino, so odmevali v gozdih; odgovarjalo jim je kukavičje kukanje. Še teže je bilo spraviti naprej goveje, kozje in ovčje črede, ki so se vlekale kot dolg, večkrat pretrgan rep za glavino karavane. Mukanje in meketanje živine in rjojenje pastirjev je bilo slišati iz daljave kot zamolklo bučanje. Lačne in trudne živali so neprestano uhajale s ceste v goščavo ali na neobdelane njive, na katerih je že bujno poganjal plevel, toda mladi pastirji so kriče tekali za njimi in jih z gorjačami podili nazaj na cesto, in veliki kosmati psi so se renče zaganjali vanje. Toda goveda so bila trmasta in podivjana od dolgega stradanja. Tupatam se je kaka mlada žival obrnila in se z nastavljenimi rogovi zaletela proti psu, ki je cvile pobegnil z repom med nogami in se skrnil za pastirja. Dobro pomerjen udarec z gorjačo po gobcu je žival vedno strelnil in jo pognal nazaj na cesto. Toda tudi ljudje so bili že hudo utrujeni od dolgega pohoda, o katerem nihče ni prav vedel, kje se bo končal, niti staroste.

Zvečer so posedali ob tabornih ognjih, in se menili o tem. Nekateri so pravili, da gredo v Italijo za Langobardi, in vedeli so povedati čudovite stvari o tisti daljni deželi in kaj vse tam raste. Drugi in teh je bilo več, pa so menili, da jih mladi župan ne bo popeljal tako daleč. Premalo nas je, so pravili, da bi potokli Langobarde, ki so se prejšnjo pomlad odpravili iz teh krajev v Italijo, in da bi jim vzeli novo zemljo, ki so jo zasedli. Razen tega si niso želeli tako daleč. Tistega, da je treba v Italiji samo malo pobrskati po zemlji, pa ti raste vse, klar hočeš, in da hodijo ljudje tam oblečeni v samo svilo in žamet, ki ju mnogi niso še niti potipali, niso prav verjeli. Vedeli so, kako trdo je treba delati, da pridelaj vsaj za golo življenje, in v Italiji gotovo ni drugače. Zlasti stari so bili nejeverni. Videli so že toliko sveta in spoznali, da je življenje povsod težko. Povsod je treba delati in se truditi, pa naj človek obdeluje zemljo ali pase živino. Brez nič ni nič. Razlika je le v tem, da imaš ponekod mir in lahko spokojno uživaš tisto, kar pridelaj, in se brez skrbi zlekneš ponoči na ležišče, drugje pa pridejo kaksi pasjeglavci in ti vse pobero, če ne odženejo s seboj še te

»UMANA« O SLOVENCIH

Tržaška revija »Umana« si je s svojimi stvarnimi članki pridobila ugled v italijanski in mednarodni publicistiki. Urejeval jo je nekoč Silvio Benco, njegova hčerka Aurelia Gruber Benco pa jo je obnovila. Obravnava kulturno in politično problematiko na Tržaškem, v Italiji in tudi drugod po svetu. Letos je imela revija v načrtu seznaniti tržaško javnost s splošno kulturno in politično problematiko v Avstriji, Grčiji, Jugoslaviji in na bližnjem Vzhodu. Po tem ciklusu pa izide še posebna številka, posvečena tržaškim kulturnim ustanovam.

Zadnja »Umana« govori o Jugoslaviji. Za zdaj se ne spuščamo v podrobno oceno člankov, ampak hočemo naštet le najvažnejše prispevke.

Pisci govorijo o jugoslovanskem komunalnem gospodarstvu, o mlajših jugoslovanskih likovnih umetnikih; o pregledu srbohrvaške književnosti (pregled slovenske izide v prihodnji številki), profil Ivana Cankarja, jugoslovanski jeziki, odlomek iz Cankarjeve drame »Hlapci«, odlomek iz Krleževega dela »Izlet v Rusijo«, študija o slovanski izbi, italijanski prevodi v Jugoslaviji itd. Omeniti je treba teh ten članek o položaju na Tržaškem v zvezi z manjšinsko politiko italijanske vlade.

Razen tega prinaša revija nekaj člankov izven tega jugoslovanskega okvira, n. pr. uvodni članek o tržaškem pesniku Sabi in drugi od Malaparteju.

Med drugim so sodelavci v tej številki: Gruber-Bencova, Colognatti, Gessi, Crise, Jež, Bettizza itd.

K člankom se bomo še povrnili. Vsekakor je dejstvo samo, da italijanska revija enkrat resno in stvarno obravnava kulturo jugoslovanskih narodov, pozitivno dejanje.

LITERARNE VAJE. Dijaki tržaških srednjih in strokovnih šol izdajajo svojo leposlovno revijo »Literarne vaje«. Z majsko številko je list zaključil osmi letnik, kar je veliko, če upoštevamo razmere, v katerih izhaja. Zadnji letnik obsega pesmi, prozo, kulturne in znanstvene novosti, šport in ilustracije. Sodelovalo je 43 pisateljev s 64 prispevki, 16 pesnikov z 29 pesmimi, nekaj drugih sodelavcev in vrsta ilustratorjev. Celo leto sta izhajali dve povesti, »Intermezzo« Franca Vekjeta iz klasične gimnazije in »Na svidenje, Trst« Vesne iz goriškega učiteljskega. Obe sta zajeti iz sodobnega tržaškega dijaškega življenja. Mnogi prispevki so napisani zrelo in z umetniškim čutom.

Pomen Literarnih vaj je nesporen. Osem let že vzgajajo dijaško mladino v leposlovnem ustvarjanju in v ljubezni in negovanju slovenske besede. Uspeh se vidi zlasti v Mladiki, saj so skoraj vsi njeni sodelavci izšli iz dijaškega lista. Literarne vaje je ustanovil prof. Fajš za nižješolce, a kakor so rasli ti, tako so rasle tudi Literarne vaje. Zadnja leta prevladujejo v njih višješolci, čeprav so vedno častno zastopani tudi mlajši dijaki.

List zasluži, da bi ga podprli vsi starši naših dijakov, saj se vzdržuje samo z naročninami in nesebičnim delom nekaterih profesorjev. Dijaki pa so lahko na svoj list ponosni, ker nima nobeno slovensko mesto podobnega in toliko starega tiskanega lista, ki bi ga dijaki sami pisali in vzdrževali. Z novim šolskim letom bo list začel nov letnik.

IGRA »DESETI BRAT«

(Na Repentabru v nedeljo 4. avgusta 1957)

Več kot devetdeset let je že minilo, kar je dvaindvajsetletni Josip Jurčič napisal prvi slovenski roman — in hkrati svoj najobširnejši pripovedni spis — »Deseti brat«. Kdo bi ne znal natanko povedati, koliko izdaj je ta priljubljena knjiga do danes doživela? Več kot petdeset let je poteklo, kar je Franc Govekar »Desetega brata« dramatisiral. Skoraj nemožeče bi bilo povedati, kolikokrat je bila ta igra uprizorjena na velikih in majhnih odrih, v zaprtem prostoru in na prostem. V nedeljo popoldne smo jo videli na Repentaboru — pod milim nebom kakor zadnja leta že več prireditvev. Znana snov in zaključena drama sta privabili veliko množico ljudi od blizu in daleč. In spet se je pokazalo, kaj je ljudem všeč, akoravno niso imeli pred sabo poklicnega gledališča in je bila tudi scenarija po sili razmer skromna.

»Deseti brat« je rahlo romantična zgodba o ljubezni in ljubosumnosti, zastrta z napeto skrivnostjo desetega brata Martina Spaka. Tipi, ki jih vidimo pred sabo, so skrajno raznoliki, kar daje drami živahnost. Gosposki svet predstavljajo: graščak Benjamin s svojo družino in zapitim bratom Dolefom na Slemenicah, graščak Piškav na Pesku in njegov sin Marijan, zdravnik Vencelj s hčerko — in pa domači učitelj Lovro Kvas na Slemenicah. Vaški svet zastopa krčmar Obrščak s svojimi pivci; sem štejemo lahko tudi čevljarja Krivca in njegovo ženo in pa čudaškega Krjavlja, ki skrbi za humor. Vse te različne ljudi veže Martin Spak: on je tudi žrtev — edina žrtev, ki se nam smili, a je za srečni konec potrebna.

Zdaj pa nekaj pripomb k uprizoritvi!

»Desetega brata« je režiral Jože Peterlin. Treba mu je bilo najti dvaindvajset igralcev (in še statiste). Odgovornejše vloge je porazdelil med ljudi, ki so bodisi že vajeni odra bodisi so že večkrat nastopili v oddajah Radijskega odra. Naslovno vlogo je igral Drago Stoka. Treba mu je izreči vse priznanje: govoril je glasno in od srca, njegov nastop je bil naraven, vloga zares doživeta. Mogoče ne bi bilo napak, če bi bil pestreje oblečen. Ljudem je bil zelo všeč, zakaj čutili so, da ne samo igra, temveč tudi doživlja.

Star prijatelj Martinu Spaku je bil Krjavelj. Gotovo ga nihče drug ne bi mogel tako dobro predstaviti kot Jože Peterlin. Pa tudi pri njem bi si želeli živahnejših oblačil. Bil je siljaven v maski, le barvno preenolično rjavkast. Vloga Krjavlja je zapeljiva: ker ljudi draži k smehu, spodbuja igralca k pretiravanju. Peterlin je storil vse, da senco, ki so jo na obraze gledalcev priklicali nekateri bolj dolgovezni in manj umljivi pogovori, odpihne s sproščenim smehom. Slavko Rebec je igral Dolefa, tega zgubljenega pijančka, ki pozna le Slemenice, Obrščakovo krčmo na njih vznožju in vmesno pot. Ustvaril je lik, ki skoraj ne more biti drugačen. Benjamin je bil Saša Rudolf: impozanten po postavi, a ker v drami nima pomembnega mesta, smo občudovali le njegovo zunanost. V tem pogledu pa je bilo treba paziti, da smo ga ločili od zdravnika Vencelja, ki ga je igral Glavko Turk. Oba visoka, z enako brado, v enakem sinjem pla-

be ali te pa kar na mestu pobijejo. »Ali se nismo zato odpravili iz prijaznih krajev pri Blatnem jezeru, kjer smo doslej živeli«, so pravili, »ker bi radi imeli mir? Zakaj bi potem silili v Italijo, kjer nas čaka spet samo bojevanje in potepanje?«

Mladi so bili predrznejši in jih je bolj vleklo v daljne kraje. Želeli so videti morje in ladje. Vsako jutro, ko so spočiti vstali z ovčjih kožuhov, razgrnjenih po mehkih gozdnih tleh, bi bili najrajši zdrveli kar naprej po rimski cesti proti zahodu. A sredi popoldneva je potihnilo tudi njihovo hršenje in so si zazeleli počitka, da bi jim ne bilo treba nenehno oprezati za Langobardi in Lahy spredaj ter Obri zadaj. Vedeli so, da je njihovo krdelo, ki je štelo komaj kakih tisoč oborožencev, preslabo, da bi se lahko spustilo v boj z vso langobardsko vojsko. Bili so siti tekanja za lačno in uporno živino, ki se že mnogo dni ni pošteno napasla. Zamikalo jih je spet spokojno življenje, da bi se lahko povesečili na rajanju z dekleti, in prav tako kot stare jih je v dolgih popoldnevih, ko je sonce že prav krepko pripekalo, prišla želja, da bi se lahko brez skrbi zleknili v bujno travo na rob gozda in se zagledali v globoko modro nebo in bele oblake, ki se ženejo po njem bogve kam kot čreda ovac, medtem ko bi se živina v bližini mirno pasla; ali da bi se lahko znebili težkih, prašnih in preznojenih oblek in oklepov ter zaplavali po hladni reki. A tega svojega domotožja po mirnem življenju niso hoteli pokazati pred starimi in sramovali so se ga tudi drug pred drugim. Vedeli so, da bi jim nakopalo okrutno norčevanje. Imeli bi jih za boječneže.

Toda še bolj so trpele med dolgim pohodom ženske in otroci. Izpod polkrožnih, iz vrbovega in brezovega šibja ali slame spletenih streh na vozovih, je bilo slišati kljub škripanju koles in vpitju voznikov žalostni, izčrpani jok dojenčkov. Spredaj in zadaj so se ozirali v vozov hledi otroški obrazi. Tiho in s prstki v ustih so z velikimi modrimi očmi strmeli v neznan svet, po katerem so se vozili in ki se je vedno spet odpiral pred njimi. Nikoli ga ni hotelo biti konca. Ženske so varovale otroke pred napori dolgega pohoda, kolikor so mogle, a vendar se je skoro vsak večer zgodilo, da so dvignile s katerega od vozov mrtvega otročička in ga jokaje zakopale pod kakim stoletnim drevsom.

Stara rimska mesta in naselbine ob cesti, ki so ostale po odhodu Langobardov brez posadk, so brez boja odprle vrata bližajočemu se krdelu. Romanski in poromanjeni keltski prebivalci, ki se niso umaknili z Langobardi v Italijo, so se zaprli v hiše in skozi špranje v oknih in vratih prestrašeni opazovali tuje barbarsko ljudstvo, ki se je s čudnim mirom in tiho pomikalo na nizkih panonskih konjih, na vozovih in peš po glavni cesti skozi mesto. Mnogi so pobegnili pred njimi v gore in gozde, četudi so jim mestni predstojniki, ki so bili šli naproti barbarom in se domenili z njihovimi poveljniki za prost prehod, zagotovili, da se jim ni bati. Mladi poveljnik krdela jim je bil obljudil, da jim ne bodo storili nič žalega; zahteval je le, da jim odprejo mestna vrata in plačajo daveki v blagu in živežu. To so storili brez upiranja, ker so vedeli, da jim nič drugega ne preostane. Brez langobardskih posadk so bila mesta preslaba, da bi se ubranila pred slovenskim krdelom. Samo Celeia jim ni poslala naproti odposlanstva, četudi so bili zdaj že blizu.

Župan Gorazd je jezdil na čelu konjenice, ki je šla prva. Bilo je kakih dvesto jezdecev. Jezdili so v dolgi, raztegnjeni vrsti, skoro vsi v laških ali obrskih čeladah in z dolgimi sulicami, katerih ostre konice so se svetile v soncu, ki je stalo že nizko na nebu. Živahni panonski konjiči so mehko stopali z nepodkovanimi kopiti po kameniti, s travo porasli cesti. Osedlani so bili samo z ovčjimi kožuhi, pritrjenimi s širokimi jermeni preko trebuha. Nekateri jezdeci so bili goli do pasu in njihova opaljena polt se je rdečkasto rjavo svetila v nizkem soncu. Slišalo se je samo topotanje kopit, le spredaj nekje je nekdo z monotonim, zategnjenim

glasom pel pesem o gozdu zelenem, lovcu mladem in dekletu zalem. V enakomernih presledkih so vpadli vmes drugi in z globokimi, hripavimi glasovi ponavljali divje otožni pripev:

»Hej, hej, hej,
hej, hej, hej,
po zelenem gaju,
hej, hej, hej,
hej, hej, hej,
hodi lovec mladi...«

Pevec je nato zapel drugo kitico, dokler spet niso povzeli drugi. Glasovi so se odbijali od gozdnih globin na obeh straneh ceste, v katerih so jeleni prestrašeni dvigali glave in planili v beg.

A največ jih je spremljalo pesem samo z mrmranjem pripeva. Imeli so izsušena grla od žeje in utrujenosti. Bili so že dolgo na poti, že dvakrat se je mesec premenjal od tedaj, in že nekajkrat so morali odbiti napade obrskih tolp. Šele pred nekaj dnevi so te opustile zasledovanje plemena, lki se je hotelo izmakniti njihovi oblasti. Zdaj je pretila nevarnost od spredaj.

Župan je tiho jezdil spredaj na vranje črnem konjičku, pogreznjen v svoje misli. Bil je še mlad, imel je kakih trideset let. Izpod velike, lepo okrašene rimske čelade je gledal trd, zagorel in suh obraz. Po prašni koži so mu polzele kaplje znoja. Od časa do časa si jih je obrisal z dlanjo. Kadar so prijezdili izza kakšnega ovinka, se je vzravnaval na konju in se z dlanjo nad očmi zazrl v daljavo pred seboj. Toda cesta se je prazna in samotna vlekla med gozdi in preoranimi krčevinami jas, na katerih je zelenela pšenica. Redke kočje in vasice so bile zapuščene, četudi je bilo videti, da so prebivalci šele pred kratkim in v naglici zbežali. Nekateri še živine niso utegnili odgnati s seboj. Lačna je divje mukala v zaprtih stajah in se zaletavala v tramovje. Ko so jo slovenski čredniki izpustili, je zbežljala proti pašniku, a so jo z gorjačami nagnali k svoji čredi.

Končno se je prikazalo izza ovinka nekaj jezdecev. Sonce se je iskriilo na njihovih sulicah in čeladah, ko so v galop drveli proti krdelu. Župan je udaril konja z dlanjo po hrbtu, da se je spustil v dir. Za njim je poletela vsa vrsta konjenice. Peket tolike množine konj je napolnil gozdne globine kot grmenje in pregnal sončni mir poznega popoldneva. Jezdec, ki so prijezdili naproti, so poskakali s konj in čakali ob robu ceste. Župan je divje potegnul konja za povodce, da se je vzpel na zadnje noge.

»Kaj je?« je zavpil.

»Na obzidju stoje možje v oklepah in groze z meči in sulicami«, je povedal jezdec, lki je stal ves poten pred njim in držal za povodce svojega konja, ki se je začel takoj pasti.

Župan je dvignil nogo in se spustil s konja.

»Pridi sem«, je pomignil jezdecu. Ta je s silo potegnul konja za seboj.

»Ste jezdili čisto do mesta?«

»Ustavili smo se toliko od mestnih vrat, da nas niso dosegli s streljanci. A potem so odprli vrata in proti nam se je pognala četa jezdecev. Bili so Langobardi.«

»Kako veš to?«

»Imeli so visoke konje in langobardsko orožje.«

»In vi?«

»Odjahali smo nazaj, župan.«

»Ste se jih ustrašili?«

»Ne. A naročil si nam, naj odjezdimo do mesta in pogledamo, ali se mislijo hraniti in ali je še kaj langobardskih oborožencev v mestu.«

»Res je.«

»Tako smo tudi storili, župan. Nisi nam ukazal, da se lahko spustimo v boj.«

»Je že res. A tudi nisem rekel, da se smete dati nagnati.«

šču, za potek dejanja oba enako malo pomembna. Graščaka na Pesku, starega grešnika dr. Kvasa je podal Angel Prašelj: videli smo imeniten lik vljudnega in trpečega človeka. Njegovega sina Marijana je dobro igral Gregor Pertot: njegov glas je bil tudi glas človeka, ki si je v svesti zmage in se mu ni treba več niti truditi zanjo. Njegov protigravec, slemeniški domači učitelj Lovro Kvas, je bil povsem drugačen. Sicer vemo, da je že Levstik očital Jurčiču Kvasovo pasivnost, č za grajskega učitelja delajo Sreča, Manica in deseti brat, vendar bi bil Peterlin za to nevhvaležno vlogo izmed razpoložljivih težko našel boljšega, kot je bil Livij Valenčič. Videli smo visokega in slokega fanta z otroško preprostostim in poštenim obrazom, liričnega, urejenega človeka, ki nam je bil zaradi zvočne in jasne izreke takoj simpatičen.

Manico je igrala Maruška Raunikova, Vencijevo Maričko Vijolica Fonda, Krivčeve hčer Francico pa Marija Oficija: to so tri nežna, vljudna dekleta, v njih ni nič tragičnega. Izvrsten lik Neže, Krivčeve žene, je ustvarila Stana Oficija. Ona je na odru doma; težko bi jo kaj spravilo v zadrego. Njen mož pijanček (igral ga je Marijan Bajc) je bil po svoji maski nepozaben lik. Sergeju Bandlju, ki nam je pokazal gostilničarja Obrščaka, ter Ladu Vodopivcu, Ediju Košuti, Francu Mlajču in Pinu Bradaču je režiser odločil vloge kmečkih likov: Peharčka, Matevčka, Mihe izpod Gaja in Dražarjevega Francejlina. Vsi ti, ki je o njih rekel Levstik, da je človeku zmerom žal, kadar Obrščak zapre gostilno, so naredili, kar so mogli. V spominu nam bodo ostali bolj zaradi mask: vsi so bili bogato brkati — razen fanta Krivčeve Franice. Kar je bilo še ostalih, so nastopili bolj mimogrede.

Scenerija je bila preprosta. Režiser si je moral pomagati s tem, kar mu je nudilo okolje: cekveni zid na eni strani in odprte stopnice v kamnito stavbo na drugi. V duhovni dram, kjer je poudarek na ideji, scenerija ni tako važna. Kjer pa se sučejo od začetka do konca polnokrvni ljudje iz življenja, je važno tudi okolje. Vprašanje je sicer, kako bi bilo moč dati prostor tako preustvariti, da bi bil skladen z igro. Kjer je v načrtu ena sama predstava in ni računati na nikakršno gmotno pomoč, tam so pač le skromna sredstva na razpolago: le vstopnina.

Končno bi rad omenil še nevoljo, ki so jo navzoči močno čutili: namreč nevoljo na mikrofoni, ki je vse prevečkrat odpravil. Najbolj je bilo občinstvo hudo nanj v tistih dolgih trenutkih, ko sta Lovro Kvas in umirajoči Martin Spak v Krjavljevi kočji, prislonjeni ob cerkveni zid, govorila odločilno važne stvari. Po krivdi mikrofona je ta že sicer bolj mrtva scena postala le mučen premor. To bo treba enkrat dokončno odpraviti, ker tehnika ne bi smela zasenečevati požrtvovalnega dela igralcev.

Vinko Beličič

SNG je ponovilo GOLDONIJEVE PRIMORSKE ZDRAHE na prostem pri Sv. Ivanu. S predstavo je počastilo Goldonijev jubilej in se poslovilo od igralko Tee Starčeve, ki zapušča gledališče. Zadnja uprizoritev ne prinaša nič novega v primeri s prejšnjimi, značilna je le prezasedba Raztresenove vloge, ki jo zdaj igra Justo Košuta.

Dolgoletni igralec pri slovenskem narodnem gledališču, Justo Košuta se tako spet vrača. Značilno pot prosvetno-političnega življenja na Tržaškem nakazuje tudi dejstvo, da je predstava v okviru obeh prosvetnih zvez: Prosvete

te z via Roma in Vidalijevske. Enako je začela koncertna sezona: v Sv. Križu je gostoval slovenski pevski zbor Emil Adamič pod okriljem obeh zvez.

GLOBASNICA

Nikdar ne bodo pozabili tržaški dijaki te ljubeznive vasice od tedaj, ko smo pred leti igrali tam Linhartovega Matička. Naravnost kraljevsko so nas pogostili in bratsko sprejeli. Našo igro pa so s takim zanimanjem gledali, da smo spoznali takoj, kako rada vas prosvetno živi.

Pred kratkim je res proslavljala globasniško prosvetno društvo 55 letnico svojega obstoja. Kaj vse hrani kronika društva in kakšen odločen slovenski rod je zrasel ob tej živi prosvetni delavnosti!

Proslava jubileja je bila potrditev življenja in hotenja in vere. Pevski nastopi, dramski prizori in na koncu poštena in dostojna zabava s plesom, tako so Globasničani proslavili nad pol stoletja prosvetnega in družabnega slovenskega življenja.

Tržačani pošiljajo prirčne čestitke daljni Globasnici na robu Podjune. Gotovo naše skupno delo ni prekinjeno — veselimo se ponovnega srečanja.

IVAN ZORMAN

V Clevelandu v Združenih Državah Amerike je umrl 4. avgusta slovenski pesnik IVAN ZORMAN. Rojen je bil v Šmarju v Sloveniji pred 68. leti in je odšel z očetom kot 4 leten fant v Ameriko. Bil je učitelj glasbe in 40 let organist pri Sv. Lovrencu. Izdal je šest knjižic svojih pesmi, mnogo pa prevajal tudi iz slovenščine v angleščino in iz angleščine v slovenščino. Ivan Zorman velja za slovenskega ameriškega pesnika; pel je svoji domovini najlepše pesmi, pel pa tudi tisti Sloveniji sredi Amerike, ki jo je ustvarjal on z rojaki, ki so nosili in ohranjali slovenstvo v sebi. Njegovo literarno in kulturno-prosvetno delo je dragoceno. Ob teh grobovih sčutih na vseh mejah, da naš narod živi v srcih takih Slovencev.

JESENSKI KONCERTI

Tržaška filharmonija je spet začela svojo dejavnost z jesenskimi koncerti.

Za začetek so bili na sporedu skladatelji: Rossini, Beethoven — koncert za klavir in orkester ter Brahmsova 2. simfonija. Pri klavirju je igrala Nataša Kalza — mlada pianistka — nagrajena leta 1952 v Ženevi z »Grand Prix de virtuosité«. Kalza kaže veliko tehnično izvežbanost čeprav se zdi, da ji manjka tisti osebni duhovni ton, ki ga seveda umetnik pridobi z dolgo prakso. Tudi v Trstu je doživela prav sijajen uspeh in je morala na zahtevo občinstva dodati še sama eno sonato.

Dirigent Giorgio Cambissa pa se je pokazal vrednega toliko prizanjanja, predvsem v drugem delu koncerta: v Brahmsovi simfoniji. Predvsem opazimo pri njem jasnost, enotnost in energijo v izražanju stavkov.

Številno občinstvo je pokazalo, kako zna ceniti nastope verdijevega orkestra. Le to moramo pripomniti, da bi se moralo občinstvo navaditi točnosti.

Koncerti bodo v tej sezoni redno v Avditoriju.

Dušan Jakomin

Že skoro postarni, a krepki in visoki mož z zagorelim obrazom, ki ga je delalo tisoč drobnih gubic in grdih brazgotin nenavadno grobega, skoro divjega, a so ga omiljevale prijazne modre oči, je tiho stal pred njim in držal za povodec črnega konja, ki je bil še ves razpenjen in je nestrpnost grebel z nogo. Ves oddelek se je ustavil in čakal. Tudi pesem je utihnila. Le zadaj so kričali. Hoteli so vedeti, kaj se je zgodilo. Oni spredaj jim niso odgovarjali. Vlekli so na uho in čakali, kaj bo ukazal mladi župan.

»Kaj se ti zdi?« je vprašal ta prijazneje.

»Na obzidju je mnogo oborožencev.«

»So bili Langobardi?«

»Orožje se nam je zdelo langobardsko in mnogi so nosili brke in brade kot Langobardi. A njihovega vpitja nismo razločili, je bilo predaleč.«

Župan je pomislil. Čelo se mu je nagubalo in obraz je dobil spet trši izraz.

»Odjezdite nazaj«, je rekel, »in poižvejte, kako močna je langobardska posadka v mestu. Najbrž je močna, drugače bi Lahom ne prišlo na misel, da bi zaprli vrata in se branili.«

»Dobro.«

»Skušajte zajeti kakega ujetnika. Vzemi si več ljudi in postavite zasedo pred mestom, z drugimi pa obkroži mesto in postavi zasedo tudi ob drugih cestah, ki vodijo iz mesta. Če boste koga zajeli, ga takoj pripelji k meni. Mi vam homo sledili. A pazite, da vas oni ne presenetijo.«

»Ne bodo nas«, je rekel stari Čuk, ki se je dolgo let bojeval še pod njegovim očetom, in oči so se mu skoro veselo zableščale. »Poznam Langobarde. Ne bomo se udarili prvokrat.«

»Kako daleč je še do mesta, Čuk?«

Stari bojevnik se je ozrl po soncu in po obzorju na zahodu.

»Preden se bo zmrabilo, bodo lahko tudi vozovi pred mestom«, je dejal.

Župan je poslal enega izmed jezdecev nazaj s sporočilom za pastirje, naj ostanejo čez noč tam, kjer so, in naj napasejo živad. Potem je odjezdil spet na čelo krdela in dolga vrsta konjenice se je v rahlem diru pognala naprej. Konji so veselo zahrzali, iz peketanja konj in žvenketa orožja pa se je razločilo veselo, izzivalno vriskanje mož.

Tudi skupine pešcev, oboroženih s kiji, sekirami in sulicami, ki so šle zadaj, so pospešile korak in gonjači so spet živahneje udrihnili po živini, ki je vlekla vozove. Na njih so se vozile ženske in otroci. Bojevniki so hoteli imeti svoje družine tudi med bojem čim bliže. Tam so bile najbolj varne.

Res so jezdeci še pred sončnim zahodom zagledali pred seboj obdelano polje, ki je bilo podobno veliki jasi sredi gozdnatih gora; preko njega se je vila reka, ki se je na nekaterih mestih srebrno bleščala v zahajajočem soncu. Ob reki se je zarezaval v zeleno polkrajino sivi, veliki in z nazobčanimi stolpi obdani četverkotnik Celeie.

Ustavili so se tam, kjer se je končaval gozd in se je začeljo polje. Do mesta ni bilo več daleč. Župan je ukazal voznikom, naj zapeljejo vozove skupaj in jih razvrste v krog v redkem ravnem gozdu ob robu polja, pokazal pešcem, kje naj se utabore, poslal nekaj skupin na ogled na vse strani, nato pa uredil konjenico in se zagnal z njo v najhujšem diru preko polja proti mestu. Konji so preskakovali jarke, skale in šture ter dvignili ogromen oblak prahu, ki je zagrnil ves oddelek. Jezdeci so kričali in vihteli orožje, z obzidja pa se je tudi vzdignilo dolgo, grozče, pa tudi prestrašeno vpitje. Zid je bil poln ljudi; nekateri so vihteli orožje, da je metalo slepeče bliske v zadnjih žarkih zahajajočega sonca, drugi so se povzpeli na zid iz radovednosti, da bi videli bližajočega se sovražnika. Kričanje obojih se je strnilo v eno samo divje rjojenje.

(Dalje)

NA KOROŠKEM IN PRI NAS

V eni najlepših palač v Celovcu so nameščeni radijski oddajni prostori. Posebno v notranjosti je hiša lepo in okusno opremljena, široke stopnice te vodijo skozi prostornost v oddajno dvorano, ki ima mesto tudi za poslušalce in dalje do upravnih in ostalih oddajnih prostorov. Občutek imaš, da si prišel v hišo, kjer te sicer ne prestreže deset ljudi v vsakem nadstropju, a vendar z lahkoto najdeš osebo, ki jo iščeš. Mir in nekaka dostojanstvenost vlada med temi zidovi.

Tu pripravljajo tisti del avstrijskega radijskega sporeda, ki ga prispeva Koroška. Poslušalcem na Koroškem so na razpolago trije programi, ki vsebujejo deloma skozi produkcije dunajske oddajne postaje ter oddajnikov v ostalih zveznih deželah, deloma pa izvirno proizvodnjo celovškega studija. Oddajni sistem je tudi v Avstriji precej centraliziran.

V okviru prvega programa so tudi slovenske radijske oddaje. V preteklem letu je bilo 541 teh slovenskih oddaj, a so bile mnogo prekratke, da bi zadostile prebivalstvu Koroške. Vodstvo celovške radijske postaje je izdalo poročilo za preteklo poslovno leto. Iz tega je razvidno, da so v slovenskem sporedu največ časa odmerili tako imenovanim voščilnim oddajam; mi bi rekli »Glasbi po željah«. Ta oddaja je res na Koroškem zelo udomačerna in prisrčna in je našla največji odmev med slovenskim preprostim prebivalstvom.

Tiskano poročilo celovške postaje govori o slovenskih oddajah podrobneje in pravi med drugim: »Zanje je veljalo temeljno načelo gojitve in pospeševanja v deželi zraslega, lastnega ustvarjanja slovenske manjšine, kajti oddaje ne morejo biti samo odsev, ampak tudi nosilec pobud, ki naj kulturno življenje pospešujejo in dvigajo...«

Slovenskemu vodstvu je odmerjena bolj skromna, nekam vijugasta soba, vendar to teh delavcev ne moti. G. Helmut Hartman, ki že ves čas po vojni vodi vse delo za slovenske oddaje z nerazumljivo majhno peščico sodelavcev, ustvarja prisrčno in domače ozračje radijske družine. Ko prideš sem, nimaš občutka, da si v uradu, ampak na obisku. Enako ljubozni pa so tudi ostali avstrijski nameščenci, posebno tehniki. Ne boje se za čas, ko snemajo tvojo izvedbo na trak, izboljšujejo in vse store, da bi bila oddaja čim bolj popolna. Tako smo bili Goričani zares prijetno presenečeni nad gostoljubnostjo, ko smo tam pred kratkim gostovali.

Po značaju so se slovenske radijske oddaje v Celovcu v preteklem letu povečale, zlasti oddaje slovenskih ljudskih šeg in navad. Na glasbenem področju je bilo opaziti delni zastoj, kar gre na rovaš preureditve pevskih zborov na podeželju. Toda proti koncu leta so pevski zbori znova dosegli izboljšano stanje. Tudi na literarnem področju je bilo uvedenih nekaj novih oddaj z novimi domačimi sodelavci.

Zdaj, ko so koroški Slovenci dobili svojo slovensko gimnazijo, iz katere bodo prihajali novi slovenski izobraženci, bodo brez dvoma tudi ti obogatili slovenske radijske oddaje s svežimi in mladimi silami. V slovenske domove na Koroškem je zasijal nov sončni žarek upanja in vere.

Nam se zdi zanimiva ideja ravnateljstva celovške radijske postaje, da je izdala tiskano poročilo o svojem delu. Morda ne bi bilo napačno, da bi tako poročilo izdajala tudi tržaška radijska postaja. Vsaj za nas, Slovence, bi bil zelo zanimiv tak pregled dela skozi desetletje, pregled, opremljen s slikami in imeni sodelavcev, morda nekaterih zborov, ki so nastopali, pevcev, književnikov itd. Posebno za slovensko postajo bi bilo to zanimivo in dokumentarno.

Zanimivo pa je tudi načelo, po katerem se ravnateljstvo celovške postaje ravna pri sestavi slovenskega sporeda, namreč »načelo gojitve in pospeševanja v deželi zraslega, lastnega ustvarjanja slovenske manjšine...«, kajti oddaje so hotele biti tudi nosilec pobud, ki naj kulturno življenje pospešujejo in dvigajo«. Ne vem, če smo si tu celo Slovenci glede takega načela povsem na jasnem. In vendar je to izredno pomembna,

zares demokratično pojmovana kulturna naloga. Tako je zanimivo, da je prav radijska postaja dala dosti pobud podežljskim pevskim zborom na Koroškem, ki so bili v mnogih krajih utihnili, zdaj pa so znova začeli z življenjem in so znova nastopili na postaji.

Končno je vendar najvažnejše to, da raste program in oddaje iz čuta velike odgovornosti in ljubezni. Koroški Slovenci nimajo lastne radijske postaje, ampak oddajajo na isti kot v nemškem jeziku, tako, da je postaja pravzaprav »dvojezična«. Čas, ki je odmerjen slovenskemu sporedu je mnogo prekratek. Program pa je sestavljen — to je treba priznati koroškemu vodstvu — zelo skrbno in premišljeno.

Žal pa valovi tržaške postaje ne sežejo do Koroške in tudi celovške postaje ne do Gorice in Trsta.

S. B.

PROGRAM ZA SEPTEMBER

Oddaje v mesecu septembru, na katere bi posebej opozorili.

Med torkovimi radijskimi igrami je (3. septembra) nova po vsebini in problematiki tridejanka Achilla Saitta »Grde ženske«. Glavna junakinja (igra jo gospa Stana Oficija) nosi v sebi vso težo zapostavljanja, ker ni lepa in se bori za srečo svoje hčerke, ki je tudi grda. Grenkoba zaradi usode se meša z materinsko ljubeznijo. Vse to jo vodi do zločina. Žal le, da je katarza premalo nakazana. Sicer je drama močna in tehnično dobro pisana.

Nestroyeva »Sreča v zakotju« (10. septembra) nam nima kaj več povedati. Nekoč so se Nestroyu lahko smejali, a okus se je spremenil.

Zanimivo delo je napisal Slavko Rebec in mu dal naslov Saturnovi otroci (17. septembra). Glavno gibalno dramskega konflikta je v tem, da so junaki drame povsem nemočni pred silo usode, ki jih, dasi brez krivde, privede v zločin.

Zadnji terek v mesecu pa je na sporedu tridejanka »Učenjaki iz vile žalosti« Santiaga Rusignola.

Med četrtkovimi dramatiziranimi zgodbami ima ves mesec prostor Duilio Saveri z napol detektivskimi »Kateri izmed treh?« Med dosedanjimi znanimi zgodbami se ne bi mogli posebno navduševati nad njim. Rajši bi kdaj pa kdaj poslušali dobre detektivske drame nekaterih, tudi italijanskih dramatikov.

Med oddajami za najmlajše je določena za tri sobote zgodba Aleksandra Marodića: »Izgubljeni na morju«. Verjetno bodo oddaje včas fantom, ki jim že ni več za pravljice.

Grozdje, grozdje je zrelo!

KDO JE KRIV, ČE VZGOJA NE USPEVA?

Sedaj v jeseni bo deset let, odkar je bil v Trstu velik misijon za italijanske in slovenske vernike. Najprej za ene, potem pa za druge, ker se je izkazalo, da je tako najboljše. V devetih mestnih cerkvah so misijonariji v slovenščini razlagali verske resnice, spodbujali ljudi k verskemu življenju, molitvi ter prejetanju svetih zakramentov. In to celih osem dni.

Casi niso bili, človeško rečeno, primerni za tako versko manifestacijo in poglobitev, a vendar je šlo. Veseli smo bili, ko smo videli, kako so verniki odgovorili na klic Cerkve. Prišli so poslušat božjo besedo, veliko so molili in marsikateri je v spovednici in pri obhajilni mizi dobil spet mir in moč. Lahko danes rečemo, da je tisti misijon združil in povezal tržaške katoliške Slovence, ki se niso dali pokazati, da jim je sveta vera edino vodilo in krepčilo. Danes — po desetih letih — lahko mirno trdimo, da je ostala le tista naša beseda, ki jo je bilo slišati na prižnici; naša beseda pa, ki je donela po mestnih ulicah — tudi z namenom, da prekličje glas s prižnice — je že zdavnaj utihnila.

Pred desetimi leti je gospod škof ukazal misijon za tržaške slovenske vernike. Ni bilo lahko izvesti tega njegovega ukaza. Bili smo se neuspeha, težav in zlasti morebitnega nasprotovanja od svojih lastnih ljudi. Imeli smo skoraj premalo zaupanja v moč božje besede. A izvedli smo ukaz in pokazala se je moč božje milosti.

Pred nami stoji nov škofov ukaz, naj bo po desetih letih zopet misijon. Naj se verniki, v cerkvi ali kjerkoli, vsi skupaj ali po stanovih, poučijo v verskih resnicah; naj se zbirajo k molitvi; naj očistijo svoje duše greha in slabosti; naj uredijo svoje življenje in naj ga z zakramenti okrepijo.

Nihče ne more dvomiti o potrebi vsega tega, saj vidimo, kako velika je nevednost o verskih in cerkvenih stvarih, kako ljudje malo cenijo versko in krščansko življenje. In vendar je Kristus svoji Cerkvi dal nalogo in oblast, da vse ljudi pripelje k studencu. Njegove milosti in njegovega življenja.

Misijon bo v oktobru. Težave ne bodo manjkale. Največji med njimi sta gotovo brezbriznost oddaljenih in mlačnost bližnjih.

Nihče naj ne pusti, da bi ga morali prštevati med ene ali druge. Zato pa vsi na delo!

Potrkajmo zato na vrata naših znancev, obvestimo jih o misijonu in jih povabimo k pridigam, razgovorom in zakramentom. Istočasno pa trkajmo na srce božjega usmiljenja, da odpre srca oddaljenih za vse čisto in lepo, ki izhaja iz božje dobrote.

Lojze Škerl

Felicita Vodopivec

Otrok riše

Če kdaj gledamo risbice otrok iz predšolske dobe, jih gledamo tako površno in brez zanimanja, da nam te risbice brzkone malo ali nič ne povedo. In vendar, če bi se nekoliko poglobili in jih skušali razumeti, bi nam te risbice odprle krasen pogled v otroško dušo in njegov razvoj. Cela vrsta znanstvenikov, n. pr. Kerschensteiner, Lamprecht, Wulff, Stern

Če pa starši niso znali vzgojiti otroka, ali ga naj izoblikujeta šola ali družba? Da, od šole se veliko zahteva, morda preveč. Doma niso znali vcepiti otroku onih za življenje potrebnih in koristnih čednosti (kot so: poslušnost, ubogljivost, discipliniranost, lepo vedenje, smisel za red in še toliko drugih čednosti, od šole pa zahtevajo, da vzgoji vzornega otroka, drugače je pa zanič. Današnja šola, pravijo nekateri: da sicer učencem nekaj znanja, ne nauči jih pa, kako naj živijo v družbi, ne napravi iz njih osebnosti, jih ne navaja na samostojno mišljenje, jim ne vcepi dovolj močno etičnih idej itd. Ne bom oporekal, da je marsikateri očitek tu pa tam upravičen, posebno kar se tiče vzgoje k samostojnemu mišljenju in oblikovanja osebnosti. Vendar moram priznati, da kakor v družini, tako tudi v šoli manjka močnih vzgojiteljskih osebnosti, posebno takih, ki bi mogli popraviti vse to, kar je zagrešila domača vzgoja. Običajno je pa tako, da že ena ali dve garjevi ovc pokvarita ves razred in je potem učiteljevo vzgojno delo otežkočeno in le malo plodno. Vzgojiti osebnost v šoli pa se pravi: potegniti iz učenčeve duševnosti vse pozitivne strani domače vzgoje in mu v skupnosti součencev vcepljati duhovne vrednote, ki oblikujejo in izpopolnjujejo njegovo osebnost.

Idealno bi bilo, da bi šola v resnici več nudila mladini v duhovnem pogledu, kot ji more nuditi. Toda tudi ona je žrtev sodobnih povojnih razmer.

Največja ovira, da vzgoja ne uspeva tako kot bi hoteli, pa je okolje, v katerem se mladina kreta v svojem prostem času. Toliko so že pisali in govorili o kvarnem vplivu neprimerne čitave, o kinopredstavah, o brezplodnem pohajkovanju in o pretiranem športu, pa je bilo le malo uspeha. Če otrok dan na dan bere fantastične zgodbe ali gleda nerealne filme, se mu razvija domišljija na škodo razuma in mišljenja, počasi izgublja čut za razsodnost in ko odrase, meni, da se da uresničiti vsaka še tako fantastična zamisel. Od tod toliko razočaranja in nezadovoljstva! Razen tega pa mu tako neplodno razvedrilo tudi ubija čut družinske skupnosti in do izpolnjevanja šolskih dolžnosti. To lahko opazujemo že pri mladini osnovne šole, še v večjem obsegu pa na nižji in višji srednji šoli, kakor tudi na univerzi. »Duh časa« — pravijo nekateri starši. Te zabave mladini ne moremo odkloniti. Odkloniti ne pač pa pravilno usmeriti. Kdo daje otrokom denar za čtivo in zabave? Vi starši! Ali imate potem pravico in dolžnost nadzirati vaše otroke, kje in na kak način zapravljajo težko prisluženi denar? Mislim da! Tako globoko menda še ni padla vaša avtoriteta, da bi vam vaši lastni otroci prepovedali, brigati se za njihova pota.

Priznam, da se marsikateri starši v resnici ne morejo dovolj brigati za svoje otroke in jih nadzirati, ker sta po mnogih družinah v službi oče in mati. Toda tudi v takih primerih ne smejo starši vreči puško v koruzo in pustiti, da vzgaja otroke ulica in družba. Če se za otrokov telesni dobrobit trudita oče in mati, potem je nujno potrebno, da tudi duševnega ne zanemarjata.

Kaj nam pomaga, če vsak dan tarnamo in ugotavljamo, da je današnja mladina povsem drugačna kakor nekdanj, če pa sami ne izpolnjujejo svojih roditeljskih dolžnosti v taki meri kot jih zahteva današnja doba.

Sodobna mladina se v resnici razvija v hitrejšem tempu in je preje zrela (kot v prejšnjih časih, zato pa tudi manj razsodna, manj preračunljiva in težje vzgojljiva. Prav zato pa potrebuje dobrih in spretnih vzgojiteljev, ki se bodo živeli v njeno duševnost in spretno sledili njenemu razvoju.

To je nekaj psiholoških vzrokov, zakaj vzgoja ne uspeva. Je pa še mnogo drugih.

sodobno dekle

»Moj Bog, kakšna pokvarjenost, kakšna nedostojnost! Ali je sploh to še dekle? Saj tu je vsega konec...«

Tako in podobno slišimo tožbe nad današnjim dekletom.

Res, že po obleki se je ženski svet razdelil v dva tabora. Prednjači prvi sedem in osemnajstletnic, ki je skrajno radikalen, rekli bi skoraj brezobziren. Takle pogled je res vsakdanji: mlado dekle s spetimi lasmi na konjski rep, oblike poudarjajoč pulover, z ozkimi hlačami, pri katerih bi se bilo umestno vprašati, kako jih je sploh mogla spraviti nase ter z obuvalom, za katero se upravičeno vprašujemo, ali niso morda kot domače copate. Njena hoja je objestna, izziva pozornost, oči se nemirno zadirajo v okolico, moški obračajo oči...

Častitljive cesarske gospe se zgražajo in pravijo: »Leta 1900, pomislite leta 1900, ko smo imele 18 let kaj takega ne bi bilo mogoče! Nov ženski rod vstaja, docela je pokvarjen in človeštvo bo izumrlo, saj takle zmazek ne bo nikoli mati.«

Pa vendar — vrnimo se k tistim prvim! Ali ima spodobno in staromodno oblečeni ženski svet prav, ko trdi, da so njihove najmlajše sorodnice na ljubo modi in nadutemu ljubimkanju pozabile na svoje osnovno žensko poslanstvo? Vprašajmo gospodično samo! Upoštevajmo, da je mladina dovolj drzna in se ji ni treba posluževati laži.

Takole nam odgovarja predstavnica tega sveta:

»Zanima vas, kot vidim, če sem pomislila na bodočnost. In kaj si obetam od nje. Prav enostavno. Rada bi se poročila. Rada bi spoznala moža, ki bi mi bil všeč, predvsem pa moža, ki bi se vame zaljubil. Prav resno zaljubil! Sreča v družini je zame poslednji cilj, ki bi ga rada dosegla. In najvišji! Naj vam tudi zaupam, da bi si hotela ustvariti družino z otroki. Kaj več skoro ne potrebujem. Zgražanje nad mojo garderobo in prezir zaradi zunanjega ponašanja, kar silno rade kažejo starejše sovrstnice, mi ne gre do živnega. V njihovih mlajših letih, takole okoli leta 1900, seveda še niso iznašli plesa cha-cha-cha, toda njihovo oznojeno telo pod težko obleko ni pregnalo njihovega veselja za valček ali poskočno polko.

A da se vrnem k bodočemu možu. Tak naj bo, ki mi bo dovolil, da se bom tudi v zakonu posvetila poklicu, če me seveda v tem ne bodo ovirali otroci. Poln naj bo energije in naj ne bo skregan s pametjo. Premoženje ni ovira, pa tudi pogoj ne!«

Vidimo torej, da tudi v vedenju in obleki drzno dekle, čeprav drzno v ponašaju, goji v srcu prav take želje, ki bi jih dekle leta 1900 (komaj priznalo — ne da bi sramežljivo skrila rdečico na licu.

Še en dokaz: Resen francoski ženski časopis je pred kratkim izprašal svoje najmlajše bralke. Odgovori so bili presenetljivi. 98% deklet, ki bi jih nepoznavajoč lahko obsodili za modne lutke, si želi zakona. 70% deklet najde v zakonu vso zemeljsko srečo, 97% si hoče otrok — in pri vsem tem zahteva same eno: na vsakih 100 deklet tudi premoženje, ki naj bi ga imel mož.

Dekle ni zatajilo svoje narave, a zgubilo je smer. Morda prav zato, (ker si tako zelo želi zakon, tako zelo pretirava. Zgubilo je pravi občutek za dostojnost in tudi za okus. Zato se bo nujno moralo vrniti nazaj.

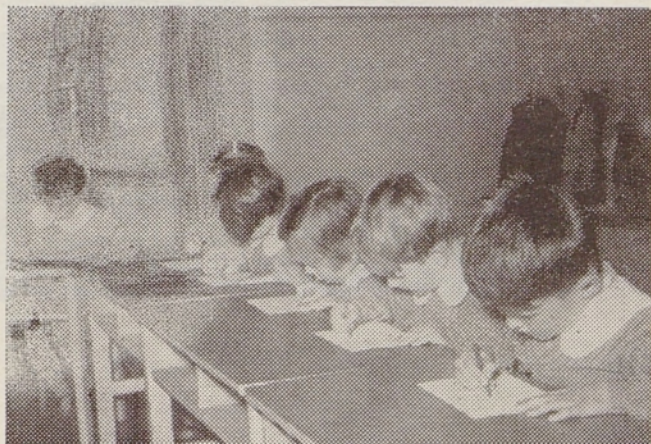
V sredi je namreč zmerna sredina, ki je lepo tiho, a se oblači lepo, okusno, praktično, sodobno. Ne pretirava ne v eno, ne v drugo smer. A ji je do tega, da je lepo oblečena. Ve, da se je okus spremenil in je danes obleka drugačna kot pred davnimi leti. In če smo v vsem napredovali, zakaj bi ne imeli tudi obleke bolj praktične, bolj higijenske, športne in — lepe!

Brez dvoma bo dostojno dekle resnemu fantu, ki mu je do lepega zakona, mnogo bolj všeč. Lutke pa bo imel za igračo.

i. dr., so pa prav iz teh risbic črpali gradivo za študij otrokove duševnosti in njegovega umskega razvoja. Saj so v resnici te risbice, ki niso nastale pod vplivom šolske izobrazbe, edino pristen in izviren dokument bogate duševnosti otroškega sveta. Da nam bo ta otroški svet bolj dostopen in bolj razumljiv, ogledmo si nekatere glavne točke.

Kar je pri otroku njegovo prvo nerazložno čebljanje, to so za triletnega otroka njegove prve elipsaste ali krivuljaste čačke. Polagoma pa se iz tega kaosa najrazličnejših črt, (morda okrog 4. let, pri enih prej, pri drugih pozneje), pojavijo prvi obrisi človeka, hiše ali česa drugega. Teh prvih potez pa ne smemo gledati iz vidika otrokovih tehničnih zmožnosti, temveč samo kot zmožnost njegovega izražanja. Takemu grafičnemu izražanju pravimo ideogrami, to se pravi: z njimi hoče otrok izraziti to, česar se zaveda, kar ga zanima, kar si je od zunanjega sveta že osvojil. To se pa ne izvrši naenkrat, ampak stopnjema. Ker še nima analitičnih zmožnosti in je njegova zaznava oseb, živali in reči globalna, zato je njegov prvi lik človeka tako shematičen. Znači pa, da si je luč v njegovi duši že utrla pot za analitično osvajanje stvari. Tako vidimo v prvi stopnji lik človeka z več ali manj posrečenim kolobarjem za glavo, od glave doli pa dve navpični črti za noge. To bo ponavljal nekaj tednov, morda kak mesec. Po primernem časovnem presledku, bo sliko izpopolnil v naslednjem redu: zgoraj pri glavi bo dodal dve poševni črti za roke, glavo bo opremil z očmi in usti, včasih tudi z nosom, pa ne vedno. Važen je ta prvi prehod iz kaosa v analitično razčlenjevanje stvari, kar, kakor pravi Froebel, druga stopnja zavisi od prve, ne moremo iti v drugo nadstropje, če nismo šli prej skozi prvo. Pa tudi nam ne more biti vseeno, če se otrok povzpne do tega analitičnega reda pri 4. ali pri 6. letih. Brezbrizne, apatične, otroke brez volje, je treba z ljubeznijo in potrpežljivostjo vzpodbujati in jih zanimati, ker se ne bodo zbudili iz svoje otopelosti, če jih kak zunanji dražljaj ne bo k temu prisilil.

Okrog 5. leta bo otrok narisal trup, ki je navadno jajčaste oblike ali kvadrat, pri deklicah pa trikotnik. Kot zadnji osvojitveni element se pojavi vrat. Ko odkriva prste na rokah in nogah, nam bo narisal nedoločeno število klinčkov v obliki glavnika, pahljače ali rožice. Ušesa mu zaenkrat še ne vzbujajo posebnega zanimanja, kakor hitro se bo pa zanje zavzel, bodo tako velika, da bi jih še osel zavidal. Deklice imajo precej smisla za dolge lase, ti bi po bujnosti in dolžini včasih prav lahko tekmovali z Absalonovimi. Tako je tudi vsak drugi novi element, ki ga otrok odkrije, zanj vir nepopisnega veselja in sreče, kar bo na papirju skušal izraziti v nesorazmerni velikosti. Nesorazmerno velikost te ali one podrobnosti, je samo način kako povdariti, dati duška preobilici čustev, ki napolnjujejo otrokovo dušo. (Dalje prihodnjic)

Slovenski študentje Dijaške zveze na izletu

Prinesli so sonce

Tudi letos so naši otroci preživel mesec oddiha v kolonijah. Srečni in nasmejani so se vrnili, prinesli so nekaj planinskega sonca in zdravja v mesto.

SLOKAD je organizirala tudi letos svojo kolonijo v Carniji. Naselje *Paularo*, daleč v zaledje stisnjeni kraj, a zato toliko lepši, je znova zaživel. Zdaj smo že navajeni drug drugega, ljudje nas ne gledajo več začudeno in so zelo prijazni z nami. Tako za dečke kot za deklice je poteklo vse v najlepšem redu. Mi pa smo spoznali košček sveta, ki je lep in smo ga vzljubili.

L. D.

SLOVENSKI KULTURNI KLUB pa je pričel z letovanji šele lansko leto, dasi so tisti dijaki, ki so se končno strnili v organizacijo, že prejšnja leta hodili letovat. Eno takih nepozabnih počitniških doživetij je bilo na Selli Nevei. Dijaki so igrali in s skupnim prebitkom so potem potovali; za več dni na Koroško, ali v Kanalsko dolino. Iz tega dela in tudi letovanj je počasi zorela skupnost, ki smo ji dali ime Slovenski kulturni klub. In tisti dijaki — prosvetni delavci so njegova sol.

Lansko in letošnje letovanje v Ukvah se zdi, da bo ustvarilo tradicijo. Prešernov hotel sredi vasice je naše središče s kuhinjo na vrtu in družabno dvorano. Tisti hribi, ki so kot venec okoli doline, gozdovi, trate

— in najlepša med njimi — Jerasova trata... vse to je bilo naše. Letovanje, združeno s študijskimi dnevi: predavanja, debato, razgovori in taborni ogenj za zaključek. Cutimo, da je zagorel plamen, ki ga nosimo in prinašamo v rodno mesto.

D. S.

VINCENCIJEVA KONFERENCA je postavila letos svojo gorsko kolonijo v vzhodje Dolomitov v *Agordo*. Doselej so otroci pod njenim vodstvom letovali ali v Nabrežini ali v Saležu, ali pa na Repentabru. Letos pa so otroci prišli do gorske kolonije. A ker je bilo prostora v stavbi premalo, ni bilo mogoče sprejeti vseh otrok, ki so prosili, zato je V. K. organizirala še eno manjšo kolonijo na Repentabru. Sem so bili sprejeti predvsem mlajši otroci. Vsekakor je treba izraziti vse priznanje pogumu in žrtvam vodstvu Vincencijeve konference, ki je letos naredilo tako velik napredek v svojem socialnem delu med tržaškimi Slovenci.

M. P.

DOBRODELNO DRUŠTVO pa že več let organizira obmorske kolonije v *Devinu*. Tako pridejo na račun tisti otroci, ki jim zdravnik predpiše morje in obmorski zrak. Čeprav niso daleč od doma, imajo vendar urejeno življenje, hrano, redno kopanje itd. Vse to učvrsti mlada telesa, da se vračajo zarjaveli in nasmejani otroci domov.

G. P.

Poleg otroških kolonij pa je treba omeniti še vsakoletno počitniško letovanje dijakov, ki skrbi zanj SLOVENSKA DIJAŠKA ZVEZA. Letošnje je bilo že enajsto po vojni.

Zabnice, Tinji log, Ukve, to so lepi planinski kraji, kjer živijo še naši ljudje. Zato so jih slovenski dijaki in dijakinje iz Trsta z veseljem izbrali za svoj poletni počitek. Vsako leto sta izmenično skupini od 20 do 40 dijakov oz. dijakinj preživel mesec dni brezskrbnega življenja. Pozabili so za kratek čas svoje mestno okolje in svoje skrbi in se tu vživali v prosto naravo teh lepih krajev.

Iz življenja na letovanju naj omenim samo skupne igre, izlete in sprehode po bližnjih planinskih krajih in gorah. Poleg koristi, ki jo nudijo izleti in igre za telesno zdravje, privzgojita tudi mlademu človeku družabni čut, kot ga nudi še skupno življenje samo na sebi. In mi mladi s Tržaškega potrebujemo slovenske družbe, kjer naj se posameznik privadi slovenskemu čutenju in mišljenju, se seznanja s slovenskimi vprašanji in vzljubi slovensko stvar.

I. B.

Veseli smo zdravja mladosti. Veseli smeha in dobre volje in pesmi, ki jo prinaša zdrava mladina v naše domove.

NEMIRI OB PERZIJSKEM ZALIVU

Ob Perzijskem zalivu so sterilni sultanati, ki nimajo druge gospodarske vrednosti razen, da so bogata ležišča nafte. To so sultanati Kuwait, Bahrein in Qatar. Omanski sultanat pa se ne more ponašati niti s tem naravnim bogastvom. Vendar pa se v Omanu križajo britanski in ameriški načrti, ki se križajo s skupnimi načrti zapadnega sveta. Sultanati Perzijskega zaliva predstavljajo »tretjo in zadnjo« petrolejsko pot proti zapadu, ki je še prosta in izven arabskega pliva. Pot iraškega petroleja vodi skozi petrolovoce Sirije proti Sredozemlju, a pot skozi Suez je pod Nasserjevim nadzorstvom. Edino petrolej Perzijskega zaliva še lahko nemoteno prosto teče proti zapadu, toda le na velikih petrolejskih ladjah in okoli Afrike. Zato angleško prizadevanje, da ostane njihov vpliv na teh področjih neomajan. Lahen potres nad britanskim vplivom v Omanu in njih šibkosti v zaščiti omanskega sultana, bi pomenila polom in morda celo konec britanskim interesom v Perzijskem zalivu.

Dr. Maks Sah

NA ŠVEDSKEM

Švedska je dežela, ki ima vse, kar ima, najboljše na svetu; vsaj tako trdijo Švedi sami, in kadar je človek med njimi, je boljše, ne oporekati jim. Oni so prvi na svetu, kar se tiče stvarne omike in splošne kulture; kar se tiče pravega in res demokratičnega socializma, ki dobiva tam luksuzno podobo in oblike; so prvi, kar se tiče kopalnic, števila telefonov, cementa, jekla, krogličnih ležajev, papirja, trgovinskih mornarice, topov, protiatomskih zavetišč, človekoljubja in pacifizma, da o drugem ne govorimo.

Nedvomno drži, da je Švedska država z najpopolnejšo socialno ureditvijo v Evropi in drugod. Za človeka, ki ni podvržen posebnim muham ali sanjarijam, je poskrbljeno tako rekoč do zibelke do groba in ta na moč spodobno. Življenjska raven, ali, kakor temu pravijo Švedi, »standing«, je v povprečju merilu zavidljivo visoka, toda za devetdeset odstotkov njihovih ljudi povsem enaka v številkah in oblikah. Navzlic vsemu to pomeni seveda izenačevanje, čeprav na najvišji možni stopnji; izenačevanje ter uniformiranost pa porodita v človeku prej ali slej občutek dolgočasia in enoličnosti. Zavest, da ti je že ob rojstvu zagotovljena po toliko in toliko letih življenja državna pokojnina — poleg vsega drugega, kar ti bo zagotovljeno med rojstvom in dnevom vstopa v pokoj —; ta zavest izključuje, vsaj v tvarnem oziru, sleherno nepričakovanost, sleherno naključje in v glavnem sleherno možnost življenjskega boja na enem najvažnejših področjih.

O tem švedskem razkošnem socializmu in njegovih posledicah za človeka bi bilo moči napisati dolgo filozofsko razpravo, ki bi pa malo spadala v okvir teh bolj ali manj šegavih popotnih prikazov. Velja poudariti samo, da je za tujca, ki poroma v to deželo, tudi ta paradoksalno zanimiv in po svoje občudovanja vreden.

Švedska spada med severnjaške ali nordijske dežele, ki nam, prebivalcem razdvojenega srca Evrope, veljajo kot enota v vsakem pogledu: politično, kulturno, duhovno in tako dalje. Toda navzlic tej enotnosti in bratstvu Švedi najrajši vidijo, če tujec njunih sestra, Norveške in Danske, nič ne omenja. Zakaj, to najbrž vedo samo oni, a verjetno bo tako kakor pri ženskah: tudi med samimi lepimi je edino ena najlepša in hoče vse zase.

Pod švedskim socializmom si seveda ne smemo zamišljati česa tistega, kakor smo žal ob tej besedi sicer postali navajeni. Na Švedskem ne gre otepati s kakimi »tovariši« ali podobnim. V tej domovini kar največje enakosti hoče biti tudi najnavadnejši delavec gospod. Zlepa kje ljudje ne pazijo na naslov, ki vsakomur po službenem ali življenjskem položaju pripada, tako zelo kakor prav na Švedskem. Pri ogovarjanju Švedov še zlasti velja, da je bolje preveč, ali tudi nezasluzenega počaščenja, kakor pa samo za las premalo.

Švedi dalje ne marajo, da bi se tujec dotikal v pogovoru dveh stvari: njihove nevtralnosti med zadnjo vojno, ki

je bila pač taka, kakršna je bila, in pa vere. Prvo je stvar, ki se po njihovem tiče samo Švedske, ter je bila — kakor sploh vse — najboljša rešitev na svetu; drugo je povsem zasebna stvar, ki ne sme brigati nikogar.

Prebivalci te dežele so huđi kadilci. Nekaj zato, ker jim je vŕeč tobak, nič manj pa, ker kajenje sili človeka k molku, ali vsaj k premisleku med govorjenjem. Švedi radi molčijo in zelo neradi govorijo neumnosti, ali mlatijo prazno slamo. Pri obojem jim uspešno pomaga tobak, zaradi česar bo kadilec tam po navadi bolje naletel kakor pa sovražnik dima.

Na Švedskem izdelujejo najlepŕi, najboljŕi in najraznovrstnejŕi pisemski papir, kar ga pozna človeŕtvo; za letalsko poŕto celo takega, ki ga gre na eno pristojbino petkrat toliko kakor katerega koli drugega podobnega na svetu. Toda ta predmet je namenjen samo izvozu. Domaćini ničesar ne sovraŕijo bolj ko pisanje pisem; pravijo, da je za to treba zbirati misli in taka reć jih utruja. Kolikor so jim potrebni stiki med ljudmi, jih opravijo po telefonu ali kvećjemu z brzojavi. Zaradi tega ŕvedskih prijateljev ali prijateljic nikar ne oblegajte s pismi, ker ne boste nanje dobili odgovora, dasi vas seveda zaradi tega ne bodo imeli nič manj radi.

Ta dežela velja za nekak raj svobodne ljubezni, povsem nevezanih odnosov med obema mladima spoloma, oboževanje nagote in podobnega. Tega zmotnega prepričanja je krivih nekaj slabih filmov in pa pripovedi ameriŕkih »strokovnjakov«, ki so sposobni sleherni problem in sleherno deželo s tisoćletno lastno duhovnostjo in moralo domumeti in obsoditi v postanku med enim letalom in drugim. V resnici je Švedska pri vsej svobodnosti, izvirajoći predvsem iz drugaćnega, pristnejŕega in skrivnostnejŕega odnosa do narave in iz ŕportnega tovariŕtva, prej pretirano spodobna država kakor pa ne. Juŕnjak, ki bo ŕel tja iskat Anite Ekbergove ter si bo ŕvedinje zamiŕljal po vzorcih iz pariŕkih in drugih umetniŕkih ateljev, bo ne samo razočaran, marveć se mu utegne zgoditi ŕe kaj bolj prijemljivega.

Res je, da imajo Švedi svoje pojmovanje o ljubezni in o vsem, kar je z njo v zvezi. To pojmovanje oznaćuje velika odkritosrćnost. Toda dokaz njihovega osnovnega moralnega zdravja je v tem, da imajo vse razprave in vse oblike zblizevanja samo en cilj: pomagati mladim ljudem do ćim bolj skladnega zakona in sreće v njem.

Nekaj, kar se bo z našimi pojmi o socializmu malo in nerado ujemalo, je ŕvedska vljudnost. Beseda, ki jo boste tam najpogosteje slišali, je »Tack«. po navadi ponove vsaj dvakrat. Toda ko bo natakar ali voznik taksija ali ŕezniŕski sprevodnik prvić zadržal v vas »Tack«, »Tack«, ne mislite, da vam hoće simbolićno groziti z brzostrelko. »Tack« se pravi namreć po naŕe hvala in Švedi so, vsaj po uporabi te besede sodeć, narod, ki je najbolj poln hvale in hvaleŕnosti. Če boste v trgovini naroćili kar koli, vam bo prodajalec najprej odgovoril »hvala«, ŕele potem bo ŕel naroćeno blago iskat.

Če vas bo na Švedskem kar koli motilo kot neestetsko ali neokusno, posebno ŕenska noŕa, se morate zavedati, da sta tega kriva dva vzroka: podnebje, zaradi katerega je glavni in najdaljŕi letni čas tamkaj zima, in pa celotna socialna ureditev. Zaradi podnebja se Švedinje oblaćijo predvsem tako, kakor je udobno in torej zdravo. Niso namreć pripravljene zaradi ljube elegance imeti vse življenje ozeblin, ali se vsako zimo ubadati s pljućnico.

To se seveda pozna zlasti pri prehrani. V ŕvedski kuhinji danaŕnjih dni je poglavitno naćelo, da je treba najprej poteŕiti glad, ne pa ustrezati teku in okusu. Zaradi tega se je treba v kuhinji drŕati receptov, ki se jih je gospodinja naućila v drŕavnih gospodinjŕskih ŕolah; kvećjemu ŕe tistih, ki jih je poddevala od matere. Kakor povsod, velja tudi na tem podroćju naćelo: le no benih pretiranih novotarij! Vaŕnejŕi je čist prt ter rože na mizi kakor pa dehteća mesna jed, ki zahteva spretnne roke in pa vsaj dveurne priprave. Švedi sicer tujo kuhinjo občudujejo in se ji klanjajo, toda drže se svoje, ker je, kakor vse njihovo, će ŕe ne najboljŕa, pa najbolj praktićna na svetu ...

M. Javornik

Vse
leto
je delal,
da so
trte
obrodile

Filmske

FILMSKE ZVEZDE

Miranda
Zafred

»Ali si videla Avo Gardner v zadnjem filmu?« Ni bila »čudovita«? In Clark Gable? Kako mi ugaja ta igralec! Nobenega filma, v katerem bo on nastopal, nočem več pustiti.

Takih in podobnih pogovorov smo večkrat deležni in ne moremo si kaj, da si ne zastavimo vprašanja: Kje pa je potem film, vsebina, kje režija, problematika, barva, glasba? Ali je res vse osredotočeno na igralce?

Zgodi se, da pride kakšni igralec ali igralka morda v zakoten kraj: takoj jo obsuje množica občudovalcev, ki se prerivajo in suvajo, le da vidijo zvezdo, ki so jo tolikokrat občudovali na platnu in vzdihovali ob njenem pojavu, morda niti toliko zaradi njene igralske sposobnosti kot zaradi njenih telesnih posebnosti. Tedaj nastane tak hrup, da mora včasih poseči vmes policija. To nesmiselno občudovanje postaja že blazno. Samo zato, ker ljudje gledajo igralce na filmskem platnu, dobijo v njihovih očeh nek poseben čar in zdijo se jim čudoviti, nedosegljivi. K temu občudovanju vodi pogosto časopisje, ki se poslužuje vseh načinov dostojnih ali nedostojnih opisovanj najbolj skritih in tajnih zadev igraličnega življenja, le da bralce še bolj zmedejo. Tudi v tem je tedaj le reklama, trgovina. Filmski producenti se namreč dobro zavedajo, da je uspeh njihovega filma odvisen od popularnosti igralcev, ki v njem nastopajo.

Medtem ko so nekdanj občudovali filmske igralce zgolj zaradi njihove igre, danes le malo dajo na to. Tako morda le nekateri starejši ljudje znajo še ceniti Greto Garbo, medtem ko se večina mladih smeje njenim filmom, njeni interpretaciji. Sophia Loren, Gina Lollobrigida in podobne, to so igralkice za današnji okus. Glavno vlogo igra namreč danes telo, vse drugo le malo pomeni. V časopisih vidimo slike, beremo članke, natančna poročila o stvareh, ki še daleč nimajo kaj opraviti z igralsko sposobnostjo filmske zvezde. Važno je le, koliko tehta, koliko meri v pasu, kaj najrajši je, ali je pri drugi ali pri tretji razporoki, koliko otrok je iz prvega, koliko iz drugega zakona, kdó bo njen bodoči mož in podobno. To kar nima nobene zveze z igralsko umetnostjo.

Ta pojav se vedno bolj širi in z žalostjo moramo ugotoviti, da povečujejo časopisi pogosto igralce, ki še daleč ne zaslužijo te pozornosti, medtem ko so drugi, resnični umetniki večkrat prešli skoro v pozabo. Ali se je potem čuditi, da doživlja danes kinematografija tako hudo krizo?

Beneški filmski festival

V nedeljo, 8. septembra so zaključili 18. mednarodni festival kinematografske umetnosti v Benetkah. Udeležilo se ga je 39 držav.

Prvo nagrado — Leone d'oro — je dobil indijski film Aparajito, drugo — Leone d'argento pa italijanski film Bele noči.

Kot najboljši igralec je bil nagrajen Američan Antony Franciosa v filmu Klobuk poln dežja; za najboljšo igralko pa so proglasili rusinjo Zidro Ritembergs v filmu Malva. Tako je v kratkem času dobila indijska kinematografija dvojno priznanje, in sicer v Cannesu ter v Benetkah. Indijska filmska proizvodnja je na drugem mestu v svetu, ker izdelajo Indijci kar 350 filmov na leto.

Katoliški mednarodni kinematografski urad pa je podelil svojo nagrado amerškemu filmu Klobuk poln dežja.

Komisija, kateri je predsedoval Francoz René Clair, je svojo odločitev takole pojasnila: »Hoteli smo nagraditi film, z naslednjimi bistvenimi posebnostmi: preprostost, izrazitost, resnična inspiracija. Obenem ima festival namen poudariti tisti film, čigar delo kaže stvaren napredek kinematografije kot sredstva umetnostnega izražanja.

Italijanska javnost je bila precej razočarana nad tem festivalom, tako da je zapisal neki italijanski časopis: Vse kaže, da je bilo kot nekaka zarota proti beneškemu festivalu, z namenom, da bi mu ponovno vzeli ugled.

OLIVER HARDY

7. avgusta je v Burbanku, v bližini Hollywooda umrl Oliver Hardy, v 65. letu starosti. Ze več kot leto dni je bil hudo bolan, tako da ni mogel niti več govoriti in je življenje pomenilo zanj prava muka. V zadnjih letih so se ga lotile vsakovrstne nesreče, od bolezni do finančnih težav.

Oliver Hardy se je začel posvečati gledališču že v svojem dvajsetem letu starosti. Prepotoval je vse ameriške države. Leta 1918 mu je neko filmsko podjetje poverilo nalogo režiserja, nato je začel nastopati v raznih vlogah kot »debeluha«. V tistih letih je poleg drugih znanih komikov zelo slovel Chaplin. Zato se je režiser Hal Roach zamislil, da bi debeluhu dal ob stran suhca. In ta njegova zamisel je doživela popoln uspeh, kakaj Oliver Hardy in Stan Laurel sta postala ena najslavnejših dvojic. Hardy — Amerikanec in Stan — Anglež sta bila trideset let skupaj in sta bila v tistih časih — med 1931 in 1937 deležna največje popularnosti in slave. Njima bi se bil mogel takrat primerjati samo slavni Charlot. Njuni filmi so se vrstili drug za drugim, kakih sto vseh skupaj. Ko je bil v kino vpeljan zvok, ni ta novost škodila tema dvema komikom, nasprotno: prinesla jima je še večjo slavo, kajti če je prej vabila smeh njuna mimika, se je tedaj pridružil še smešen naglas. Od obeh je kritika bolj upoštevala Stana Laurela, češ da je njegov pristni angleški humor mnogo bolj naraven. Morda je Hardyu res mnogo pomagalo njegovo telo, vendar pa se lahko upravičeno reče, da sta drug drugega dopolnjevala, saj se je to izkazalo takrat, ko sta se za nekaj časa ločila in sta začela delati vsak zase.

Mnogi drugi so potem začeli posnemati njun zgleđ in je za njima nastalo polno komičnih dvojic, vendar pa ni nobena dosegla take slave in popularnosti, kot sta je bila svoj čas deležna Oliver Hardy in Stan Laurel.

Spoštovana gospodična odgovoril Vam bom odkrito, tako kot mislim. Pa nikar ne zamerite!

Oboževanja psičkov do zdaj nisem opazil pri Slovencih, ali pa v zelo redkih primerih. K temu so nagnjene nekatere druge dame, največ pri narodih, ki so po mojem, že zelo degenerirani. Da me boste prav razumeli! Ljubezen do živali je znak človekove plemenitosti, a ta ljubezen mora imeti pravo mejo.

Zadnjič nam je pripovedovala gospa dogodivščine z letovišča. V hotelu je bila tudi elegantna dama s psičkom — in možem. A psiček je spal pri njej, mož pa v drugi sobi. Pri mizi je jedel psiček z gospo. A ker je bil tisti hotel preveč nemiren in psiček ni mogel spati, se je dama preselila. Naložila je vse ogromne kovčke na avto in se je selila v drug hotel: ona s psičkom spredaj pri soferju, tam zadaj pa so butali kovčki v stisnjena možička. V novem hotelu je morala služkinja s psičkom v kino, da se je malo razvedril itd.

Ali se Vam zdi, draga gospodična, to normalno? Zdravemu človeku se to upira in bi pognal tisto damo s psičkom vred po travniku ali pa bi ju zaprl v najrevnejši kot predmestja, da bi videla, kaj je življenje.

Ne vem, ali greste Vi tako daleč. A kar zdi se mi, da ima hišnica in soseda in ljudje v trgovini precej prav. Če je v vas še kaj zdravja, se ne smešite. Ali ne najdete ogromno polja dela in udejstvovanja? Skrbite za kakega otročička-sirota in mu pomagajte živeti! Obiskujte bolne in revne, skušajte pozabiti nase in živite nekaj časa samo zanje. Delajte na prosvetnem in narodnem polju — toliko je dela in tako malo delavcev! Boste videli, da boste začutili, da niste več sami in da ima vaše življenje velik smisel.

Prejel sem brezimno pismo, ki vsebuje nekaj trpkih osebnih očitkov. Najprej sem bil jezen, kasneje pa za prepaščen, kajti po nekaterih znakih sem z vso sigurnostjo ugotovil pisca. Gre za človeka, ki je dolgo vrsto let moj dober prijatelj in si v resnici ne znam razlagati njegovega dejanja. Izključujem, da bi šlo le za nekakšno šalo. Kaj bi Vi storili na mojem mestu?

G. S.

Vrgel bi tako pismo v koš. To je po mojem edino pametno. Kdor Vam bo hotel iskreno kaj povedati, bo našel drugačen način. Bodite kot da ga niste prejeli.

KDO JE BIL TO?

Nekje sem videl sliko, o kateri so mi rekli, da jo je izdelal slovenski slikar. Vem, da sem postala pozorna ob tisti podobi: bila je notranost hiše, več ljudi je sedelo za mizo in neko posebno razpoloženje me je prevzelo. Podoba slovenske izbe in tih slovenski ljudje. Ne spominjam se več imena. Morda bi mi znali svetovati kje bi spet našla tisto sliko.

I. T.

Ali je morda to tisto, kar iščete? (Glej sliko spodaj!). To je Petkovškova slika, ki ji je že dal slikar ime: Doma. Tale najin pogovor se je pa že kar zaokrožil kot bi se igrala: Podvoji, ali pusti!

Žal, da ni slika bolj jasna. Vendar boste opazili na prvi pogled, da je slikar upodobil svoj lastni obisk v domači hiši. Kaj se godi v dušah teh zastrtih ljudi, predvsem matere in sina, slutimo: vsi, ki smo se iz sveta in mesta vračali v kmečke domove, smo doživljali podobne trenutke, ko sta si nenadoma stopila nasproti dom in svet.

Slika se odlikuje po skrajni, skoraj brezobzirni stvarnosti. Spada med vsebinsko najgloblje starejše slovenske umetnine. — Iz vsega Petkovškovega (1861-1898) slikarskega dela veje pravo slovensko, a otožno razpoloženje.

Literarni pogovori

Tea, tudi Vaše pesmi so mnogo boljše od prejšnjih. Predvsem Vam verz že lepo teče. Seveda pa to še ni dovolj. Pojete o težkih mislih, pa ne poveste, zakaj so take; vidite, kako jemlje sonce slovo, pa vse premalo vemo za Vaše doživljanje ob tem zatonu in Pritajen jok je nerazumljiv. Ali so otroci res jokali, ali se je materi le zdelo? Vidite, Tea, morate peti tako, da bomo z Vami čutili melodijo in njeno lepoto! Tudi Vi berite sodobne pesnike in prisluhnite melodiji!

S. H. Vi ste preveč krvavi. Moj Bog, saj se kar kri cedi od Vaših stavkov. Te in take tematike so ljudje že preveč naveličani. V nekaterih totalitarnih državah najdete same »izdajalce«, »izkoreninjenca«, torej same črno slikane ljudi, na drugi strani pa same »heroje«, »nepremagljive«, »zveste« in »poštene«, skratka, same svetle junake, ki seveda morajo pobiti vse, ki so označeni kot propalce. A to je zlaganost. Cloveštvo je sito krvi in obtožb. Povzpnete se do vse razumevajoče ljubezni in bratstva, odpuščanja, resničnosti in plemenitosti. Izkopljite vse to, pa čeprav je še globoko v zemljo zakopano. Potem bo nekoč tudi brat, ki ga srečujete na cesti, do Vas res brat. A najprej mu bodite brat Vi!

B. Vaš prispevek je neliteraren, a nič ne de. Tudi tega bi objavili, če bi ne bil tako težko pisan. Tudi resno vprašanje je mogoče reševati z bolj preprostimi besedami. Ali ne bi hoteli napisati vsega še enkrat, a na poljuden način.

P. G. Mislite, da mora biti pesem ali pa novela res samo z žalostno vsebino. Ni treba, da je literatura samo žalostna in jokava. Malo več optimizma!

M. M. Vaša pesem pride prihodnjic na vrsto.

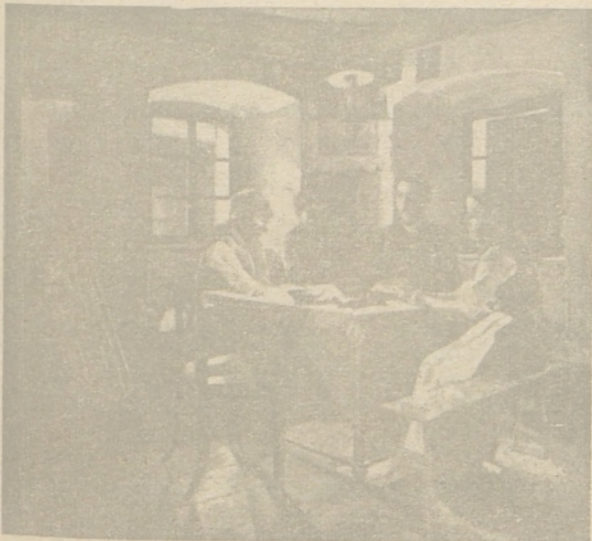
S. Pošljite še kaj!

Vsem. Pošljite, prosim, svoje prispevke malo prej. Če pridejo zadnji trenutek, pač morajo čakati na prihodnjo številko.

B. Zemlja. Tako je prav, da ste enkrat poslali vendar več pesmi. V tej številki sicer še ni prišla nobena na vrsto, ker smo odločili več prostora poslednjim pesmim Zdravka Ocvirka.

O Vaši pošiljki sodim, da je boljša od prejšnjih pesmi. Morda je še najboljša Neizpeta pesem. Vendar skušajte povedati kaj novega, česar še ni nihče pred vami. Naj bodo odmev in odraz časa, ne posnemanje! Jezikovno so pesmi dovršene, pesmi Bolečini, V sedanost in Roža mimoza nekoliko dolgovazne, ostale pa tudi niso vedno miselno in oblikovno prečiščene. Včasih je čutiti kake besede kot mašila n. pr. gorl po paštnih — kot angel lahka greš; oh, jaz grem odhod; ah, relikvijo to sveto; oh, ne! Vse drugače je sedaj!

Pesem mora biti tako doživeta in oblikovno izpljena, da je pravi biser. Svetujem Vam, da berete sodobne velike pesnike, ne zato, da bi jih posnemali, ampak da se boste pri njih kaj naučili. In berite svoje pesmi večkrat, pa boste začutili, kaj in kje še ni verz lep.

Jožef Petkovšek:
»Doma«

Za dobro voljo

Po dolgem čakanju v restavraciji pravi gost natakarju: »Kaj sem pa slabega naredil, da sem že eno uro ob samem kruhu in vodi?«

• • •

Mož, ki bere roman, pravi ženi: »Ce je en sam junak v tej knjigi, bi moral ubiti pisatelja!«

• • •

V nekem počitniškem kraju pred razkošnim hotelom mož pritiska školko na uho in posluša. Nato pravi ženi: »Vse, kar slišim, je glasek, ki mi govori: 24.000 lir na dan!«

• • •

V otroškem vrtcu je dala učiteljica fantku slikanico in mu rekla, naj izreže iz nje tisto stvar, ki bo najbolj všeč njegovemu očetu. Fantek obrača liste, kar se ustavi. Brez odlašanja izreže naslikano steklenico žganja.

• • •

V bleščeči beli opravi Lohengrina je nekega večera pel tenorist Lauritz Melchior svoje žalostno slovo Elzi in z naraščajočo glasbo se je počasi bližal labod, ki bi ga moral odnesti. Zaradi tehnične napake pa je labod prehitro odšel za kulise in pevec ni mogel sestri nanj. Ko je končal svojo pesem, je vprašal, tako da so ga slišali precej daleč v dvorano: »Kdaj odpotuje naslednji labod?«

• • •

Tonči je vedno rad pil. Tokrat pa si ga je prav pošteno privoščil. Kot vesten človek, vstane ter gre k telefonu in kliče posebej vsakega izmed svojih prijateljev: »Danes sem preveč pil. Zaprite v hišo otroke, ker se vračam domov z avtom.«

• • •

Pred modno trgovino stoji lepo oblečen mož s klobukom v roki in prosi miloščine. Na sebi ima obešen napis: »V tej trgovini moja žena kupuje...«

• • •

Učitelj učencu:

- Kdo ti je napravil nalogo?
- Moj oče.
- Ali je vse napravil on?
- Ne vsega, jaz sem mu malo pomagal.

• • •

Mož ženi: 10.000 Lir za klobuček to je velika nesreča! — Ne boj se, ta nesreča bo padla na mojo glavo.

V Števerjanu pri Gorici
bo v nedeljo, 22. septembra 1957

Praznik grozdja

na katerem bomo proslavili božji jesenski dar
s pesmijo in Jurčič - Govekarjevo ljudsko igro

v 5. dejanjih

»DESETI BRAT«

Gostoval bo tržaški Slovenski oder. Za to priliko
organizira Slovenski kulturni klub izlet v Števerjan.

Priglasite se na sedežu, v. Trento 2!

TRGOVINA JESTVIN

Škabar Josip

OPČINE, Narodna ul. 42 - Tel. 21026

Trgovina in gostilna

Kalin Lojze

Opčine - Proseška ul. 4

Vse potrebščine

za šolo - zvezke
knjige - nalivna
peresa itd.

Fortunato

naslednik

TRST, ul. Paganini 2 (p. cerkvi sv. Antona N.)